

T.C.
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü
Resim Anasanat Dalı
Resim Programı

**KAVRAMSAL SANATTA ÖZGÜN BASKININ YERİ
VE KENTSEL DÖNÜŞÜM TEMASI**

(Sanatta Yeterlilik Eser Metni)

Hazırlayan:
20143301007 Zeynep Dicle KAYMAZ

Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Erdal KARA

İSTANBUL- 2019

Zeynep Dicle KAYMAZ tarafından hazırlanan **Kavramsal Sanatta Özgün Baskının Yeri ve Kentsel Dönüşüm Teması** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince ~~Oybirliğiyle~~ / Oyçokluğuyla Sanatta Yeterlik Eser Metni olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 30/05/2019

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

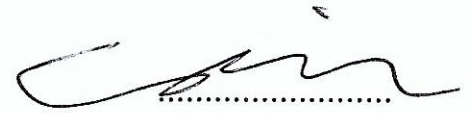
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Erdal KARA (Danışman – TİK)

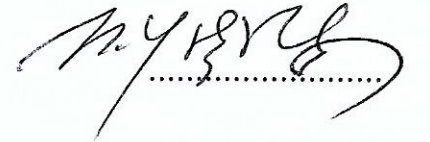
Jüri Üyesi : Doç. Özlem ÖZKAN (MSGSÜ Temel Eğitim -TİK)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Can AYTEKİN (TİK)

Jüri Üyesi : Doç. Nedret YAŞAR (Yalova Üni.)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Makbule Gizem ENUYSAL (Beykent Üni.)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
İÇİNDEKİLER.....	II
ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
RESİMLER	VII
GİRİŞ (TEZ/ ESER ÖNERİSİ).....	1
ÇALIŞMANIN AMACI.....	1
ÇALIŞMANIN KAPSAMI	1
ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	2
I. BÖLÜM.....	3
ÖZGÜN BASKI RESİM SANATI	3
1.1 ÖZGÜN BASKI RESİM SANATI.....	3
1.2 ÖZGÜN BASKI RESİM SANATINDA GELENEKSEL ÖRNEKLER	7
1.2.1. <i>Pablo Picasso</i>	8
1.2.2. <i>Stanley William HAYTER ve Atelier 17</i>	10
1.3 ÖZGÜN BASKI RESİM SANATIN’NDA DİJİTAL BASKI ÖRNEKLERİ	13
1.3.1. <i>David Hockney</i>	14
1.3.2. <i>Gerard Richter</i>	16
II. BÖLÜM	18
KAVRAMSAL SANATTA ÖZGÜN BASKI.....	18
2.1. KAVRAMSAL SANAT	18
2.2. KAVRAMSAL SANATTA ÖZGÜN BASKI	28
2.2.1. <i>Joseph Kosuth</i>	29
2.2.2. <i>Joseph Beuys</i>	31
2.2.3. <i>Sol LeWitt</i>	34
2.2.4. <i>John Baldessari</i>	36
2.2.5. <i>Barbara Kruger</i>	39
III. BÖLÜM	41
KENTSEL DÖNÜŞÜM TEMASI ÜZERİNE DİJİTAL BASKI DENEMELERİ	41
3.1 KENTSEL DÖNÜŞÜM	41
3.2. ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	43
3.2.1. <i>Kent Manzaraları</i>	44
3.2.2. <i>Kent Yaşamı</i>	48
SONUÇ	53

EKLER	56
EK A. BASKI ENVANTERİ.....	56
EK B. DİJİTAL SANATSAL BASKI VIDEO ÖRNEKLERİ	58
KAYNAKÇA	59
ÖZGEÇMİŞ	64

ÖNSÖZ

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı Sanatta Yeterlilik Programı'na ait bu eser metni ile kavramsal sanata dair özgün baskı çalışmaları incelenmiştir. Bu değerlendirmeye bağlı olarak kendi kurguladığım baskı resimler ele alınmıştır. Kavramsalılık, çalışmalarda farklı bakış açılarını görmemi sağlamış, dijital baskı tekniği ile çağa ayak uydurabilen eserler üretilmiştir.

Her zaman maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili aileme, danışmanlığımı kabul ederek bu çalışmayı gerçekleştirmeme yardımcı olan doktor öğretim üyesi Erdal KARA 'ya ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon daire başkanı Hakkı YILMAZ 'a teşekkür ederim.

Haziran 2018

Zeynep Dicle KAYMAZ

ÖZET

“ Kavramsal Sanatta Özgün Baskının Yeri ve Kentsel Dönüşüm Teması” isimli eser metni çalışmada Özgün Baskı Sanatları ve kavram sanatında özgün baskının nasıl kullanıldığı incelenmiştir. Benzer sorgulamalarda bulunan sanatçı örnekleri, sanat tarihi ile ilişkili zengin bir metin ortaya koyar. Buna paralel kentsel dönüşüm teması üzerine kurguladığım dijital baskı eserlerim açıklanmıştır.

Kavramsal sanat, özgün baskı ile doğrudan ilişkilidir. Kavramsalcılığın disiplinler arası çalışma prensibi hatırlanırsa, özgün baskı teknikleri de bunlardan biri olacaktır. Joseph Kosuth, Joseph Beuys, Sol LeWitt, John Baldessari ‘nin baskı eser örnekleri incelenir. Bu inceleme kendi eserlerimi sanat tarihi ile ilişkilendirmede ve analiz etmede yardımcı olacaktır.

Kendi eserlerimde kentsel dönüşüm teması ele alınır. Değişen kent imajı ve kent yaşamı üzerine bir anlam yaratma çabası taşır. Doğal ve yeşil çevrenin azalması, tek tip yaşam standartları, betonarme yapıların doğaya olumsuz etkileri bir kentli gözüyle anlatılır. İnsanın ihtiyaçlarından uzaklaşan, sermayenin amaçları doğrultusunda şekillenen kent manzarası ve kent yaşamını aktarılır. İzleyicide duygusal bir tepkiden çok sezgisel bir süreç başlatmak ister. Amaç bir kuram, kavram oluşturmak yerine var olanı yorumlamak, anlam katmak, tekrar kavramsallaştırmaktır.

Dijital sanatsal baskının tercih nedeni fotoğraf ya da eskizler üzerinde hızlı düzenleme, çok seçenekli renk skalası ve çalışma alanı sunmasıdır. Diğer sanatsal ifade araçları litografi ve monobaskıdır. Özellikle litografi tekniği, çağdaş bir fikri geleneksel bir teknikle deneyimleme imkanı sunmuştur.

Eser metni, elde edilen kazanımlar ile son bulur.

Anahtar Kelimeler: Özgün Baskı Sanatı, Kavramsal Sanat, Kentsel Dönüşüm Teması, Dijital Sanatsal Baskı

ABSTRACT

In the study named *The Place of Original Print in Conceptual Art and the Theme of Urban Transformation* is examined Original Print Art and how original print is used in conceptual art. Examples of artists in similar questions reveal a rich text related to the history of art. In parallel, my digital print works on urban transformation theme are explained.

Conceptual art is directly related to the original printing. If the interdisciplinary working principle of conceptualism is remembered, the original printing techniques will be one of them. Joseph Kosuth, Joseph Beuys, Sol LeWitt, John Baldessari's the print samples are examined. This review will help me to relate and analyze my works with the history of art.

In my own works, the theme of urban transformation is discussed. They try to create a meaning about the changing urban image and city life. Reduction of natural and green environment, uniform living standards, the negative effects of reinforced concrete structures to nature are explained by an citizen's eye. To be able to transfer the city landscape and city life, which is shaped by the aims of capital, away from the needs of man. It wants to begin in the audience an intuitive process rather than an emotional response. The aim is to interpret, add meaning, and conceptualize what exists instead of creating a theory.

The digital artistic printing is preferred because it offers the possibility of editing on photographs or sketches, a multi-choice color scale and a working area. Other instruments of artistic expression are lithography and monoprint. Especially the lithography technique has provided the opportunity to experience a contemporary idea with a traditional medium.

The text ends with results obtained.

Key Words: Original Printing, Conceptual Art, Theme of Urban Transformation, Digital Art Printing

RESİMLER

RESİM 1 LİSA BULAWSKY, DREAM DAY-20, İNKJET DİJİTAL BASKI, KOLAJ BASKI, TUTKAL, 2009.....	6
RESİM 2 PABLO PICASSO, BOĞA SOYUTLAMASI, LİTOGRAFI BASKI, 1945.....	9
RESİM 3 PABLO PICASSO, GÜVERCİN, LİTOGRAFI BASKI, 1949	10
RESİM 4 STANLEY WILLIAM HAYTER, IL COMMANDATORE, ASIDE YEDİRME.....	11
RESİM 5 STANLEY WILLIAM HAYTER, 1980 DENGESİZ KADIN, JAPON KAĞIDI ÜZERİNE RENKLİ KAZIMA, YUMUŞAK ZEMİN GRAVÜR VE SERİGRAFI, 1946-47	12
RESİM 6 JOHN FERREN (1905–1970) İSİMSİZ NO:2, BASKILI, OYULMUŞ BOYALI SIVA ; 24.8 x 30.5 CM., 1937.....	12
RESİM 7 NEW YORK, 1942 (SOLDAN SAĞA):	13
RESİM 8 DAVID HOCKNEY 2008 YILINDA STÜDYODA ÇİZİM	15
RESİM 9 DAVID HOCKNEY EDİSYON:25, KAĞIT ÜZERİNE İNKJET BASIM BİLGİSAYAR ÇİZİM.....	16
RESİM 10 GERHARD RİCHTER, SOYUT RESİM 724-4, 92 126 CM, TUVAL ÜZERİNE YAĞLI BOYA, 1990..	17
RESİM 11 GERHARD RİCHTER, STRİP, ALÜMİNYUM VE PLEKSİGLAS ARASINDAKİ KAĞITL ÜZERİNE DİJİTAL BASKI.....	17
RESİM 12 MARCEL DUCHAMP, ÇEŞME, 1917.....	21
RESİM 13 JOSEPH KOSUTH, BİR VE ÜÇ SANDALYE, FOTOĞRAF PANELİ, SANDALYE VE METİN PANELİ, 1965	24
RESİM 14 JOSEPH KOSUTH, BİR VE ÜÇ BİTKİ, FOTOĞRAF PANELİ, BİTKİ (KAKTÜS) VE METİN PANELİ, 1965	24
RESİM 15 DANİEL BUREN, RESİM DUVARİ, ENSTELASYON, GUGGENHEİM MÜZESİ, 2002.....	27
RESİM 16 JOSEPH KOSUTH, ART AS IDEA AS IDEA, LANGUAGE (DİL),TAHTA ÜZERİNE FOTOSTAT, 1968	30
RESİM 17 JOSEPH KOSUTH, BİRİ YALNIZCA BİTİRİLMİŞ BİR İŞİ BİTİREBİLİR, SERİGRAFI BASKI, 1991, HARWARD ART MUSEUM.....	30
RESİM 18 JOSEPH KOSUTH, SİGMUND FREUD’UN ÜÇ PORTRESİ, LİTOGRAFI BASKI, 1987.....	31
RESİM 19 JOSEPH BEUYS, WE ARE THE REVOLUTION, SERİGRAFI BASKI, 1972.....	33
RESİM 20 SOL LEWİTT, DÖRT YÖNLÜ ÇİZGİLER (YATAY, DİKEY, DİYAGONAL SAĞ VE DİYAGONAL SOL) VE TÜM KOMBİNASYONLARI. DÖRT RENK (SARI, SİYAH, KIRMIZI VE MAVİ) VE TÜM KOMBİNASYONLARI, SERİGRAFI SERİSİ, 1978.....	35
RESİM 21 SOL LEWİTT, UFAK FIRÇA DARBELERİ, AQUATİNT, 1999, CROWN POINT PRESS TARAFINDAN YAYINLANMIŞ, DARİA SYWULAK TARAFINDAN BASILMIŞTIR.....	35
RESİM 22 JOHN BALDESSARİ, I WILL NOT MAKE ANYMORE BORİNG ART, LİTOGRAFI, 1971.....	37
RESİM 23 JOHN BALDESSARİ, BURUN VE KULAKLAR- İKİ PROFİL, SERİGRAFI BASKI, 2006.....	37
RESİM 24 JOHN BALDESSARİ, BURUN / SİLÜETLER SERİSİ, LİTOGRAFI VE SERİGRAFI, 2010.....	38
RESİM 25 BARBARA KRUGER, İSİMSİZ (VÜCUDUNUZ SAVAŞ ALANIDIR), 284.48x 284.48 CM, VİNİL ÜZERİNE SERİGRAFI	40
RESİM 26 BARBARA KRUGER, İSİMSİZ (NO), KAĞIT ÜZERİNE FOTO- OFFSET LİTOGRAFI VE SERİGRAFI, 1985	40
RESİM 27 KENT MANZARASI, DİJİTAL BASKI, 80 x 110 CM, 2018.....	45
RESİM 28 KENT MANZARASI II, DİJİTAL BASKI, 80 x 110 CM, 2018	46
RESİM 29 KENT MANZARASI III, DİJİTAL BASKI, 80 x 110 CM, 2018.....	46
RESİM 30 KENT MANZARASI IV, DİJİTAL BASKI,80 x 110 CM, 2018	47
RESİM 31 KENT MANZARASI V, DİJİTAL BASKI, 80 x 110 CM, 2018.....	48
RESİM 32 GÜNEŞLİ BİR GÜN, LİTOGRAFI BASKI, 35 x 50 CM, 2019	49

RESİM 33 GÜNEŞLİ BİR GÜN, DİJİTAL SANATSAL BASKI, 48,8x 33CM, 2019	50
RESİM 34 MAVİ BİR GÜN, DİJİTAL SANATSAL BASKI, 48,8x 33 CM, 2018.....	50
RESİM 35 MAVİ BİR GÜN II, EL YAPIMI MONOBASKI VE DİJİTAL BASKI, 48,8x 33 CM, 2018.....	51
RESİM 36 KENT DOKUSU, EL YAPIMI MONOBASKI VE DİJİTAL BASKI,21x 29 CM, 2018	52
RESİM 37 KENT DOKUSU II , KOLAJ , 24x 31 CM, 2018	52

GİRİŞ (Tez/ Eser Önerisi)

Çalışmanın Amacı

“ Kavramsal Sanatta Özgün Baskının Yeri ve Kentsel Dönüşüm Teması” adlı eser metninin amacı özgün baskının kavramsal sanat içerisinde bir sanat türü olarak nasıl yer aldığını irdelemek ve eserlerimi bu bağlamda oluşturmaktır. Kendi sanat anlayışıma yeni bir perspektif eklemek, kavramsal bir nitelik kazandırmaktır.

Çalışmanın Kapsamı

Eser metni genel olarak üç bölümden oluşur.

İlk bölüm özgün baskı sanatı üzerinedir. Gravür, litografi, serigrafi gibi baskı tekniklerinin bir yan uğraş olmaktan çok, ayrı bir sanat dalı olması vurgulanır. Bilgisayar ve baskı tekniklerindeki teknolojik gelişmeler, geleneksel baskı sanatlarına alternatif oluşturmakta, bir yandan da bu sanatları günümüze taşımaktadırlar. Özgün baskı, dijital baskı, ofset baskı, vinil baskı gibi çeşitli tekniklerle birlikte anılmaktadır. Bunlardan özellikle dijital sanatsal baskının, tek başına sanatsal veya dekoratif bir teknik olarak kullanımı yaygınlaşmaktadır.

İkinci bölümün konusu kavramsal sanatta özgün baskı resim uygulamalarıdır. Kavramsal sanatın tarihçesinden, günümüz sanatına etkilerinden ve sanatçıların özgün baskı örneklerinden bahsedilmektedir. Kavram, düşünce, fikir ve baskı teknikleri arasındaki ilişki incelenmektedir. Özgün baskının kullanım amaçları, sanat anlayışı ve baskı yapıtlarına nasıl yansıdığı değerlendirilir.

Üçüncü bölümde ise kendi baskı çalışmalarım araştırma konusu ile ilişkilendirilir. Eserler, kentsel dönüşüm teması üzerine sanatsal baskılardan oluşur. Baskı çalışmaları ile eserin tekil ve orijinalliğini kaybetmeden çoğaltma, daha yaygın bir kitleye ulaştırma, yenilikçi ve deneysel bir çalışma alanı bulma, örnek verilen sanatçılarla ortak bir paydada buluşma sebebidir. Aynı zamanda teknolojinin sanata dahil edilmesi söz konusudur.

Kentsel dönüşüm teması üzerine kurguladığım tasarıda amaç bir kuram, kavram oluşturmak yerine var olanı yorumlamak, anlam katmak, tekrar kavramsallaştırmaktır. Kazanılan yöntem ve analizler kavramsal sanata geçişin göstergeleridir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu eser metni kapsamında konuyla ilgili kitap, ansiklopedi, akademik makale ve internet dokümanlarından incelemeler yapılmıştır. Bu kaynaklardan edinilen bilgiler ders notu niteliğinde tez komisyon öğretim görevlilerine düzenli olarak sunulmuştur. Temel bir içerik oluşturulmuştur. Araştırma yöntemi temel terim ve kavramlar üzerinden gerçekleşmiştir. Amaç, konunun ve sanatçının iletmek istediği mesajın daha kolay okunabilmesi ve anlaşılmasıdır.

Uzun soluklu gözlem, bilgi ve deneyime dayalı bu çalışmayı ileride baskı sanatlarına ve kavramsal sanata ilgi duyan kişilere örnek oluşturacak şekilde hazırladığımı umuyorum.

I. BÖLÜM

ÖZGÜN BASKI RESİM SANATI

1.1 Özgün Baskı Resim Sanatı

Özgün Baskı Resim Sanatı, gravür, litografi, serigrafi gibi baskı tekniklerinin resim, heykel, desen gibi bir sanat türü olarak adlandırılmasıdır. Malzeme olarak genellikle kağıt üzerine uygulanır. Baskılar sanatçının kendisi ya da bir teknisyen tarafından yapılabilir. Sanatçı kendi duygu ve düşüncelerini boya, fırça ya da spatula gibi geleneksel resim malzemeleri yerine baskı tekniği aracılığıyla yansıttığı için sanatçının özgün yaratıcılığına atıfta bulunulur, “ özgün” tanımını kazanır. Bunun yanı sıra sanatçının baskı tekniğini rastgele seçmemesi, amacına uygun seçmesi, elde edilen baskıların teknik bir beceriden çok sanat yapıtı olduğunu (orijinalliğini) gösterir. Çoğaltılabilir olmasına rağmen orijinal sanat eseri olma özelliğini kaybetmez.

1960’da Uluslararası Plastik Sanatlar Kongresi çağdaş baskıları düzenlemeye yönelik ilke ve ölçütler getirmeye çalışmış bu koşulları yerine getirmeyen eserleri “ reproduksiyon “ olarak isimlendirmiştir. Bunlardan en önemlisi sanatçının baskı sürecine katılım zorunluluğudur. Ancak Pop Art ve Op Art sanat akımları ile fotoğraf yoluyla birçok baskı eser üretilmiş, nasıl yapıldığına bakılmaksızın, sanatçının beyanı ile özgün olarak kabul edilmiştir. Müze küratörleri, sanat eleştirmenleri kriterler üzerinde çok durmamışlardır. Bu tartışmalı konu baskı tekniği, sayısı ve baskı süreci hakkında verilen bilginin yeterli kabul edilmesiyle netleşir.¹

¹ Printmaking, Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/art/printmaking> internet adresinden alınmıştır.

“ Baskı resim, bir sanatçının bizzat kendisi tarafından veya kendi kontrolü altında hazırlanıp limitli basılan, numaralandırılan ve imzalanan özgün bir sanat disiplini.”² İtalyanca’ da stampa, Fransızca estamp, İngilizce ’de print sözcüğüyle tanımlanır. Genellikle en az 30 en çok 200 adet çoğaltılabilir. Resimler kağıt üzerine basıldıktan sonra kağıdın sağ alt kenarı sanatçı tarafından imzalanır, ortaya resmin adı yazılır sol alt kenara ise baskının numarası yazılır. Numaralandırma işlemi, örneğin 15/200 olarak ifade edilir, bunun anlamı 100 baskı yapılmıştır, elde bulunan baskı ise bunlardan 15.’sidir. İmza, isim ve numaralar için kurşun kalem kullanılır.

Özgün baskı sanatında bilinmesi gereken bir terim Prova Baskı ya da Edisyon Artist (E.A.) ‘dir. Fransızca ’da “ Epreuve d’Artist” olarak geçen prova baskı, istenilen kaliteye ulaşıncaya kadar yapılan ön baskılardır ve numara konulmaz. En son prova baskıya “Örnek Baskı” denir. Yapılacak tüm çoğaltmalar buna bakılarak denetlenir. Bu aşama bittikten sonra ayrıca sanatçının kendisi için beğenerek seçtikleri vardır, belli sayıda imzalanır. İngilizce “ Artist Proof”, Almanca “ Probedruck” diye adlandırılır. Karşılaşılan diğer bir terim “reprodüksiyon ”dur. “Özgün “ kelime olarak nesnenin kendine has, kendine özgü bir nitelik taşıdığını vurgular. Nesnenin orijinalliğini, biricikliğini anlatmaktadır. “ Reprodüksiyon” ise Fransızca kökenli bir kelimedir, çoğaltma, yeniden üretim anlamını taşır. Reprodüksiyon taklit değildir, özgün yapıtın özgün tekniği dışında bir teknikle yeniden üretilmesidir, kopyasıdır. Endüstriyel baskı ve tekrar yapımlar bu alana girer. Örneğin sanatçıların desen, yağlıboya, akrilik eserlerinin fotoğraflarının çekilip ofset baskı ile yüksek tirajlarda basılıp, çoğaltılması bir replikadır³.

Özgün baskı sanatlarında baskı tekniklerinin sanatsal bir ifade aracına dönüştüğünü, reproduksiyonda ise orijinaline sadık kalacak şekilde salt çoğaltma işlemine hizmet ettiğini görülür. Ayşegül İzer Draşan, Özgün Baskı Teknikleri ve Yeni Arayışlar isimli Sanatta Yeterlilik tezinde özgün baskı ve reproduksiyonu şu şekilde tanımlar;

²Doç Dr. Hasan Kıran, Çağdaş Baskı Sanatına Genel Bir Bakış, s.54

³ Reprodüksiyon

“ Özgün baskı; grafik ve tipografik beceri, orijinal resim ve metinleri manuel tekniklerle elde edilen kalıplar yardımıyla basarak çoğaltma işlemlerinin tümüne verilen ad. Reprodüksiyon; orijinal resim ve metinlerin fotomekanik ve fotokimyasal yöntemler kullanarak elde edilen matris yardımıyla basarak çoğaltma işlemlerinin tümüne verilen addır.”⁴

Günümüzde teknolojiadaki gelişim özgün baskı sanatının tanımını ve kullanım alanlarını genişletmektedir. Geleneksel baskı sanatları, dijital baskı, vinil baskı, ofset baskı gibi farklı tekniklerle birlikte anılmaktadır. Özellikle dijital sanatsal baskı özgün baskı sanatlarına bir alternatif oluşturmakta, birlikte kullanımı ya da tek başına sanatsal / dekoratif bir teknik olarak kullanımı yaygınlaşmaktadır. Bilgisayardaki dijital verilerin çeşitli materyaller üzerine basımına Dijital Sanatsal Baskı (Fine Art Prints) adı verilir. Kullanım alanları genelde reklam sektörüdür. Tanıtım, duyuru amaçlı kullanılan billboard, afiş veya posterler için, ya da dekoratif amaçlı illüstrasyon çizimlerin çoğaltımı için dijital baskı tercih edilmektedir.

Dijital baskının özgün baskı olup olmadığı sanat çevrelerinde bir tartışma konusudur, yalnız tartışmalar devam ederken galeri, müze ve yarışmalarda dijital baskı eserler çoktan sergilenmektedir. Bu tartışmalar dijital baskının boya kalitesi ve eserin kalıcılığı, bunun yanı sıra yeterli bir anlatım aracı olup olmadığı yönünde gerçekleşmektedir. Çağı yakalamak adına yeni teknikleri kullanmanın faydalı olmayacağı sorgulanır. Bir diğer tartışılan konu baskı standartlarıdır. Geleneksel özgün baskı standartları dijital baskılarda da uygulanabilir mi sorusudur. Örneğin geleneksel baskı tekniklerinden farklı olarak dijital baskılar sanal bir ortamda gerçekleşir. Litografi, serigrafî, gravür gibi baskıların gerçekleşmesi için merdane, çizim kalemi, boya, kağıt gibi somut materyaller gerekirken dijital baskı tablet ya da mouse (fare) aracılığıyla bilgisayar ekranında üretilir. Dijital baskıda fiziki bir ortam yoktur, bu da baskı standartı belirleme de güçlük çıkarmaktadır. Genelde kurşun kalem ya da mürekkepli kalemle imzalanan baskılar, sınırlı sayıda ya da

⁴Ayşegül İzer Drağsan, Özgün Baskıda Klasik Teknikler ve Yeni Arayışlar, s.16

monotip (tek çeşit) üretilir, numaralandırma buna göre yapılır. Sergilenecek dijital baskı imzalanır, gerekirse Özgünlük Belgesi (Certificate of Authenticity) ile özgünlüğü, orijinalliği belgelenir. Bu sertifika sanatçının veya koleksiyonerin sanat eserini satmasını kolaylaştırır.

Resim 1 Lisa Bulawsky, Dream Day-20, inkjet dijital baskı, kolaj baskı, tutkal, 2009

Dijital baskı yavaş yavaş diğer tekniklerden ayrılmakta ve özgün baskı sanatları arasında yerini almaktadır. Teknoloji ilerledikçe dijital sanatsal baskılarda karşılaşılan teknik sorunlar aşılabacaktır.

“ Dijital sanat baskısı (Fine-art Print) terim olarak, dijital dosyalardan ya da dijital ortama aktarılan yüksek çözünürlükteki görüntülerin, bizzat sanatçı tarafından kontrolleri yapılarak, yüksek kalitede püskürtmeli inkjet baskı sistemi ile özel üretim medya adı olarak da anılan baskı-altı malzemeler üzerine yapılan özel baskıyı tanımlar. Türkçede henüz tanım olarak net bir ifade kazanmış olmasa da, bu tebliğde “Dijital Sanat Baskısı” tanımı ile adlandırılacaktır.”⁵

⁵ Öğr. Gör. Yeter BERİŞ, Dijital Baskı Teknolojisi ve Günümüz Baskı Resim Sanatına Etkileri, s. 50

Sorgulayan ve farklı ifade araçlarına yönelen yenilikçi, araştırmacı çağdaş sanatçılar dijital teknolojilerden de faydalanacaktır. Bu süreçte dijital ortam geleneksel baskı sanatlarının yaratım sürecine katılmaktadır. Doç. Mehmet Fırıncı “ Dijital Çağda Geleneksel Baskı Resim ve Teknikler Arası Geçiş (Melezleşme)” başlıklı makalesinde konuyu şu şekilde yorumlar;

“ Geleneksel baskı resim sanatında (gravür, litografi, ağaç baskı, linol, kuru kazı, ipek baskı vb.) yapının üretim sürecinde bilgisayar teknolojisi, yardımcı araç ya da ortak yaratıcı konumunda bulunabilmektedir... Görsel kültürün vazgeçilmez bir parçası olan bu teknoloji geleneksel baskı resim türlerinin de sınırlarını zorlamakta, yeni ve farklı ifade biçimlerinin sunumuna imkan sağlamaktadır.”⁶

Sonuç olarak özgün baskı sanatı, bir eserin yeniden çoğaltımından farklı olarak baskı tekniklerinin sanat eseri üretmek için kullanılmasıdır. Baskı teknikleri bir teknik beceriden çok çeşitli ifade araçlarıdır. Bu bağlamda dijital sanat baskısı bir özgün baskı sanatı olarak kabul edilebilir ya da edilecektir. Sadece genç kuşak sanatçılar değil usta ressamlar da bu sanat türünden faydalanmaktadır.

1.2 Özgün Baskı Resim Sanatında Geleneksel Örnekler

Özgün Baskı Resim Sanatının bir yan uğraş olmaktan çok, ayrı bir sanat dalı olması 20.yy’da belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Bu yüzyıl içinde özgün baskı teknikleri asıl sanatsal üretimin bir parçası, düşünce, akım ve anlatımcılığın malzemesi olmuştur. Aşağıda litografi, serigrafi, gravür gibi geleneksel ifade araçlarının kullanıma örnekler verilmiştir. Özellikle Pablo Picasso ve Stanley William Hayter’in seçimi tesadüfi değildir, bu tekniklerin kullanımına katkıda bulunmuş, teknik yenilikler bulmuş sanatçılardır.

⁶Doç. Mehmet FIRINCI, Dijital Çağda Geleneksel Baskı Resim ve Teknikler Arası Geçiş (Melezleşme)

1.2.1. Pablo Picasso

Pablo Picasso, (Malaga 1881 – Mougins 1973) 20.yy'ın en büyük sanatçılarından biridir. Dünya çapında sevilen ve hayran olunan Picasso'nun eserleri yaratıcılık ve ustalık sembolüdür. Resim, seramik, cam, litografi, linol ve gravürleri, sanatçının Modern Sanat akımlarına esin kaynağı olmuş, onunla çalışan her sanatçıyı etkilemiştir.

1945 tarihli “ Bull- Boğa” isimli litografi baskısı, realist bir çalışmanın soyut bir çalışmaya doğru nasıl bir gelişim oluşturabileceğine dair nadide örneklerden biridir. 11 farklı baskıdan oluşan seri bir çalışmadır. Her bir baskıda Picasso çizdiği gerçekçi boğa görselinin nasıl soyut bir form kazandığını anlatır. Boğa Soyutlaması, soyut arayışların kolaylıkla izlenebildiği, öğretici bir eserdir. Soyutlama üzerine şu sözleri söyler ünlü sanatçı; “ Tam bir soyutlamaya ulaşabilmek için tam bir gerçeklikle başlamalısınız. Sonrasında gerçeğin tüm izlerini yok edebilirsiniz. Endişelenmeyin, soyutladığınız objenin özünü kaybetmeyeceksiniz.”⁷ Her tür plastik sanatla ilgilenen Picasso soyut ve soyutlama üzerine eserleri ile birçok tasarımcıya ilham kaynağı olmuştur. “ Boğa Soyutlaması”, basitlik ve sadelik peşinde koşan her tasarımcının el kitabıdır.

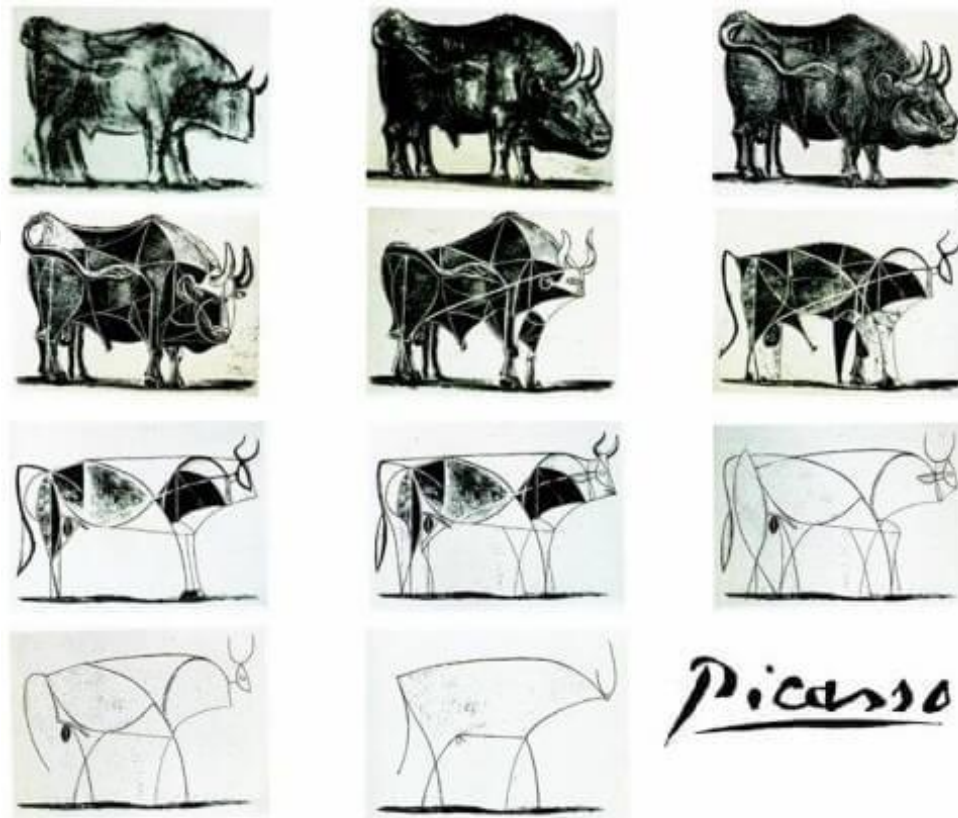
Bunun yanı sıra litografi baskı tekniğinin sanatsal bir tekniğe dönüştüğü en güzel örneklerden biridir. Uzun ömrü boyunca denemediği plastik sanat kalmayan Picasso, baskı tekniklerini başarılı bir şekilde kullanmayı başarmıştır. Özellikle Fernand Mourlot'un litografi atölyesinde yaptığı çalışmalarla. “ Picasso baskılarında bazen numaralandırılmış seriye geçene kadar defalarca değişiklik yapmakta, bazen her bir edisyonda değişikliğe gitmekteydi... Mourlot atölyesinde çalıştığı dönemde Picasso, çoğu siyah- beyaz olmak üzere natürmortlardan, portrelere çeşitli pek çok çizimler yapmıştır... “⁸ Sanatçı, baskı tekniklerinde olağanüstü yeteneklidir. Deneysel ve yenilikçi yaklaşımı ile bu tekniklerin sanatsal bir ifade aracı olabileceğini

⁷ Tunç UZCAN, Apple Çalışanları Tasarımı Neden Picasso'dan Öğreniyor ?, 2014

⁸ Erdal KARA, Resim Sanatı Bağlamında Litografi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tez Çalışması, s.44

kanıtlamıştır. Özellikle litografilerinde Picasso'nun tekniğe duyduğu ilgi ve heyecan izleyiciye de geçer.

Picasso'nun diğer bir başarılı litografi baskısı barışın onaylanmış sembolü olan "Güvercin" dir. 1949 Paris Barış Kongresi'nin posterini için kullanılmış, aynı zamanda barış hareketinin ve komünizmin de sembolü olmuştur. Yine Mourlot atölyesinde litografi mürekkebi sulama işlemi ile üretilmiştir. Siyah bir arka plan üzerine beyaz, hareketli kanatlarıyla güvercin basit ama etkileyici bir kompozisyon oluşturur. "Mourlot'a göre sulama mürekkeple elde edilebilecek en güzel litografilerden biridir."⁹

Resim 2 Pablo Picasso, Boğa Soyutlaması, litografi baskı, 1945

⁹ Giorgia BOTTINELLI, Pablo Picasso- Dove, <https://www.tate.org.uk>, 2004

Resim 3 Pablo Picasso, Güvercin, litografi baskı, 1949

1.2.2. Stanley William HAYTER ve Atelier 17

Stanley William Hayter (27 Aralık 1901 - 4 Mayıs 1988) , İngiliz ressam ve baskı sanatçısıdır. Hayter ressam olarak oldukça üretkendir. Sürrealizm ve Soyut Ekspresyonizm akımlarına ilgi duymuştur. Sanat disiplinlerinin birbirinden bağımsız olamayacağını düşünür. 1927 yılında Paris’ de kurduğu efsanevi Atelier 17 isimli baskı atölyesi ile 20. yüzyıl baskı resim sanatı tarihinde önemli bir yere sahiptir. Sanatçıları, baskı teknikleri üzerine araştırma yapabilmeleri için teşvik etmiştir. Atölyeye katılan sanatçılar arasında Pablo Picasso, Alberto Giacometti, Joan Miró, Alexander Calder, Marc Chagall, Jackson Pollock, Mark Rothko gibi ünlü isimler vardır.

“ ...yağlıboyanın suluboyadan, suluboyanın desenden, desenin ise kazı resimden daha üstün olduğuna inanan görüşe karşı çıkarak çelik kalem, kuru kazı, aside yedirme ve acquatinta gibi gravür tekniklerinin sonsuz olanak sağlayabileceğini ve bu tekniklerin sistemli olarak araştırılıp geliştirilmesi sonucu kazı resmin başlı başına bağımsız bir sanat türü olarak ortaya çıkabileceğini ileri sürmüşlerdir.“¹⁰

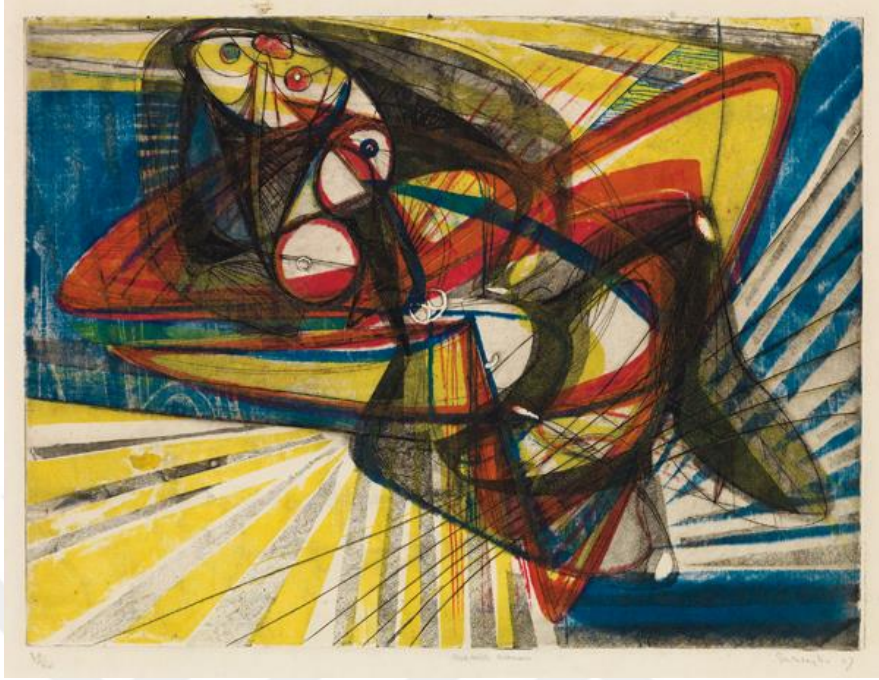
¹⁰ Gönül GÖLÖNÜ, Kazı Resim, s. 87- 88

Hayter'in oluşturduğu atmosferde sanatçılar teknik, imge ve yöntemlerini birbirleriyle özgürce paylaşabiliyorlar, baskı tekniklerine yeni olanaklar geliştirmeye çalışıyorlardı. Bu bağlamda Atelier 17'yi tam bir baskı sanatı laboratuvarına dönüştürmekteydi. Geliştirilen önemli yeniliklerden biri viskozite tekniğiydi. Viskozite baskı, petrol bazlı mürekkeplerin değişen viskozitelerinden faydalanarak tek bir gravür plakasına üç veya daha fazla renk yatırmak için kullanan bir tekniktir. (Viskozite, akışkanların akmaya gösterdiği dirence verilen isim)

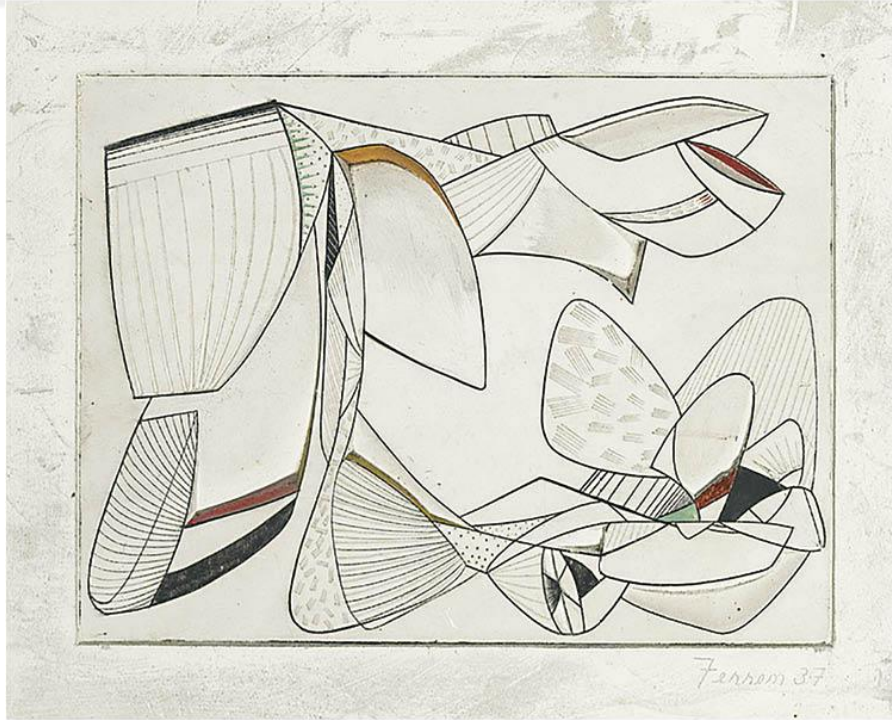
Gerek Atelier 17'de çalışarak baskı yapan sanatçılar için gerekse Hayter'in sanatçı kişiliğinin oluşmasında Atelier 17 önemli bir yere sahiptir. Atölye, II. Dünya Savaşı sırasında New York' a taşınır, 1950'de tekrar Paris'e dönerek uluslararası bir sanat merkezi haline gelir. 1988'de Hayter'in ölümünden beri Atelier Contrpoint olarak anılır.

Resim 4 Stanley William Hayter, Il Commandatore, aside yedirme

Resim 5 Stanley William Hayter, 1980 Dengesiz Kadın, Japon kağıdı üzerine renkli kazıma, yumuşak zemin gravür ve serigrafisi, 1946-47

Resim 6 John Ferren (1905-1970) İsimli No:2, baskılı, oyulmuş boyalı sıva ; 24.8 x 30.5 cm., 1937

Resim 7 New York, 1942 (soldan sağa):

İlk sıra: Stanley William Hayter, Leonora Carrington, Frederick Kiesler, Kurt Seligmann.

İkinci sıra: Max Ernst, Amedee Ozenfant, Andre Breton, Fernand Leger, Berenice Abbott.

Üçüncü sıra: Jimmy Ernst, Peggy Guggenheim, John Ferren, Marcel Duchamp, Piet Mondrian

1.3 Özgün Baskı Resim Sanatın’nda Dijital Baskı Örnekleri

Bilgisayar ve baskı tekniklerindeki teknolojik gelişmeler geleneksel baskı sanatlarına alternatif oluşturmaktadır. Özellikle dijital baskının tek başına bir kullanımı yaygınlaşmakta, “ dijital sanatsal baskı” ismini almakta, diğer tekniklerden ayrılarak özgün baskı olarak kabul edilmektedir. Temelleri 1950’den itibaren gelişen bilgisayar ve programlama diline dayandığını söylenebilir.

“ Bilgisayar hayatımızın her alanında olduğu gibi sanatsal üretim sürecinde de önemli bir yer edinmiştir. Tarayıcılar aracılığıyla bilgisayar ortamına taşınmış görüntülerin, desenlerin, bilgisayar ortamında, tablet ve çeşitli programlar (Adobe Photoshop, Fractal Designer Painter vb.)

yardımla oluşturulması ve son şeklini alması sanatçılara hız ve zaman kazandırmaktadır. Aynı zamanda sanatçının bir sonraki adımı çok daha kolay görebilmesini, ekleme ve çıkarma işlemlerini yaparak sonuca ulaşmasını çok hızlandırmıştır. “¹¹

Bilgisayar, tarayıcı, yazıcı, fotokopi gibi gündelik hayatımızda yer alan ekipmanlar kullanımı kolay ve ucuzdur. Devamlı araştırma ve çalışma içinde olan sanatçı için bilgisayar çok zengin bir görsel keşif alanıdır. Sanatçıların, dijital sanatsal baskıyı tercih sebepleri öncelikle üretim kolaylığıdır. Dijital ortamda arşivlenen eser en az çaba ve maliyetle toplu ya da sipariş üzerine istenilen sayıda basılabilmektedir.¹² Bir diğer avantajı her boyutta ve birçok baskı-altı malzemeye uygulanabilmesidir.

1.3.1. David Hockney

İngiliz pop art sanatçısı David Hockney (1937) , bu kullanımı kolay ve ekonomik teknolojik yeniliklerden faydalanan sanatçılardan biridir. Fotoğraf ve dijital medya yaratıcı sürecin her zaman bir parçasıdır, daha sonrasında tablet-bilgisayar ve çizim olanaklarını keşfeder. Ressamların tüm aletlerinin cep boyutunda bir cihazda toplanması gerçekten ilham vericidir. Tablet ekranında renk karışımı yapmak, ışık efektini ayarlamak, parmak uçları ile boyamak yeni bir keşif alanıdır. Hockney, Van Gogh ve Picasso gibi usta ressamların hayatta olsaydı bu teknolojiyi memnuniyetle kullanacaklarını düşünür. David Hockney dijital sanat baskısı üzerine şunları söylemektedir;

“ Bilgisayar kullanışlı bir araçtır. Photoshop, resim yapmak için bir bilgisayar aracıdır. Birçok kullanım şekillerinden biri doğrudan baskı makinesinde çizim yapmanıza olanak vermesidir. Baskı

¹¹ İrmak İNAN, 1960'dan Günümüze Teknolojik Gelişmelerin ve Çağdaşlığın Özgün Baskı Sanatına Etkileri, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 128

¹²Öğr. Gör. Yeter BERİŞ, Dijital Baskı Teknolojisi ve Günümüz Baskı Resim Sanatına Etkileri, s. 57

makinesinin sahip olduğu renkler ile çizebilirsiniz fakat herkesin sahip olabileceği bir şey değildir. Diğer baskı teknikleri yavaş olduğundan ve çok daha sınırlı sayıda basıldığından dijital baskı artık daha üstün bir konumdadır. “¹³

David Hockney'nin baskıları çizim ve kolajlardan oluşmaktadır, özellikle dijital baskı için hazırlanmıştır. Sanatçı eserlerinin fotografik çoğaltmalardan farkını vurgular.

Resim 8 David Hockney 2008 yılında stüdyoda çizim

¹³ David Hockney, <http://www.davidhockney.com>, 2008

Resim 9 David Hockney Edisyon:25, kağıt üzerine inkjet basım bilgisayar çizim

1.3.2. Gerard Richter

Gerhard Richter dijital sanatsal baskı ile yapıt üreten önemli sanatçılardan biridir. “ 2011'den itibaren Strip başlıklı çalışmalarda, alüminyum ve pleksiglas cam arasına monte edilen dijital baskılar, farklı kalınlıktaki uzun yatay çizgilerle, 3 metrelik bir uzunluğa sahiptir.”¹⁴ Baskı resmi oluşturan şeritlerin rengi Richter'in 1990 yılına ait Soyut Resim 724-4 (Abstract Painting 724-4) isimli yağlıboya resminden esinlenmiştir. Strip serisini yaratmak için Soyut Resim 724-4 fotoğraflanmış ve bu fotoğraflar bölünme, tekrarlama gibi çeşitli yöntemlerle çoğaltılmıştır. Sanatçı 2011 'de Tate Galeri'de açtığı retrospektif sergi ile Strip serisine son verdiğini artık daha küçük ölçekli manzara ya da soyut resimler yapacağını söyler.¹⁵

¹⁴Richter in the 21st Century: Real and Tangible Accomplishments, www.gerhard-richter.com\ 2018

¹⁵ A. Searle, Gerhard Richter: 'Our times are so unquiet', www.theguardian.com, 2014

Resim 10 Gerhard Richter, Soyut Resim 724-4, 92 126 cm, tuval üzerine yağlı boya, 1990

Resim 11 Gerhard Richter, Strip, Alüminyum ve pleksiglas arasındaki kağıtlı üzerine dijital baskı

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL SANATTA ÖZGÜN BASKI

2.1. Kavramsal Sanat

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü 'ne (2018) göre “kavram” terim olarak ,
“ Bir nesnenin ya da düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımıdır. Ya da nesnelerin, olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarımıdır, konsept, mefhum, nosyon. “¹⁶ Orhan Hançerlioğlu'nun, Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar (2005) adlı kitabında ise kavramların ne kadar soyut olursa olsun nesnel gerçeklikle ilişkili olduğu anlatılmaktadır.

“ ... nesnel gerçekliğin insan beyninde yansıma biçimidir.

Bundan ötürü de her kavram, doğrudan ya da dolaylı olarak nesnel gerçekliği içerir. Bu, örneğin ağaç gibi nesne kavramları için böyle olduğu gibi örneğin özgürlük gibi düşünce kavramları için de böyledir... Tümüyle hayal ürünü olan kavramlar bile nesnel gerçeklikten yansımıştır, örneğin zümrüdü anka kuşu gibi. Ne var ki bu gibi kavramlar nesnel gerçekliğe dönüştürülemez; eş deyişle denenemez ve doğrulanamazlar... ”¹⁷

Dolayısıyla kavram karmaşık bir süreçtir. Soyut düşünmeyi gerektirir. İnsan hayatına somut düşünce ile başlar ve soyut düşünce ile devam eder. Soyut düşünce eğitimle gelişir. Soyutlama, karşılaştırma, çözümlenme, birleştirme, genelleme gibi birçok ansal işlem içerir.

¹⁶ <http://www.tdk.gov.tr>

¹⁷ Orhan HANÇERLİOĞLU, Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar, S. 248

Kavramsal Sanat ise sanatçının malzemesinin düşünce (ya da kavram) olduğu, fikir sanatı olarak da adlandırılan bir sanat akımıdır. Biçim yerine fikir önemlidir, bundan dolayı dil araçları, belgeler, fotoğraflar, haritalar, taslaklar ve videolar kavramsal sanatta kullanılan önemli malzemelerdir. Alışlageldik bir sanat eseri biçimini göstermez. Sanat nedir? sanat eseri nedir? gibi soruları yeniden sorgulanır. Sanatçı ve izleyici arasında yeniden bir diyalog kurulur. İzleyici, sanatçıyla ortaklık içerisinde. Sanatçı ” alışılmış kalıpları yıkar, kendine özgü sorgulama biçimi ile biz de onunla işbirliği yapmış oluruz... Öne sürdüğü fikirleri benimseyebiliriz; ama onu biçimlendiremeyiz, satamayız, yeniden üretemeyiz...”¹⁸

Akım, 1960 ve 70'li yılların ABD, İngiltere , Fransa ve Almanya ‘dan çeşitli sanatçılarla ilişkilidir. – Henry Flynt, Sol LeWitt, Joseph Kosuth, Joseph Beuys önemli isimlerden bir kaçıdır. İngiliz “ Sanat ve Dil “ grubu (Terry Atkinson, Michael Baldwin, David Bainbridge ve Harold Hurrell), Richard Long (İngiliz), Jan Dibbets (Hollanda) ve Daniel Buren (Fransız), diğerleri arasındadır.

Norbert Lynton, Modern Sanatın Öyküsü adlı kitabında Kavramsal Sanat üzerine şunları yazar “ ... sanatın her hangi bir sanat türü (resim, heykel, baskı) ya da mekanla sınırlanamayacağı fikrini getirir... Kavramsal sanatla herhangi bir galeride karşılaşılabileceğimiz gibi, onu televizyon ekranında, gazetelerde, caddelerde de bulabiliriz... Kavramsal Sanat her seferinde yeni biçimler kazanarak etkinliklerine devam etmektedir.”¹⁹ Kavramsal Sanat başlığı altında sınıflanan sanat anlayışları; Land Art (Yer Sanatı), Arte Povera, Light Art (Işık Sanatı, lazer ve holografik sanat)’dır. Event, Happening, Body Art gibi şov ağırlıklı sanatlar da bu gruba dahil edilir.

Kavramsal terimi netleşmeden önce de bu sanatın habercisi olan çalışmalar mevcuttur. Pop Art, Fluxus Akımı Sanatçıları, Dadaizm ... Kavramsal Sanat bu sürecin doruk noktası, isim bulmuş halidir. Yani, Modern Sanatları oluşturan birçok

¹⁸ Norbert LYNTON, Modern Sanatın Öyküsü, Çev. Prof. Dr. Cevat ÇAPAN, Prof. Sadi ÖZİŞ, s. 341

¹⁹ A.g.k. s. 339- 340

akımın temelinde fikir ve düşünce vardır. Kavramsal Sanat bu sürecin isim bulmuş halidir, sanatçının düşünsel etkinliğine tanım getirir.

“ ... her hangi bir nesneyi ya da eylemi sanat olarak sunmasıyla yaratıcılık olgusunun tarifini değiştirmiş, sanatın geleneksel anlamda beceri ve yeteneğe dayanması gerektiği yolundaki inancı sarsmış, sanatsal beğeniye şekillendiren etkenleri sorgulamış, kavramsallaştırma ve anlam gibi olguların plastik biçimin önüne geçmesini önermiş ve düşünsel deneyimin önem kazanmasına öncülük etmiştir...”²⁰

Akımın kaynağının Marcel Duchamp olduğu konusunda hemen herkes hemfikirdir. 1960’larda Kavramsal Sanatın temelleri, Duchamp’ın 1910’larda attığı “ hazır-nesne” olgusuna ve özellikle 1917 tarihli “ Çeşme” adlı yapıtının gündeme getirdiği sorulara dayandırılabilir.

Picasso, Matisse, Mondrian’ın yapıtlarında olduğu gibi soyut biçimci modern sanat anlayışına karşıdır. Bu anti-estetik tutumuyla başta Dadacılık ve Gerçeküstücülük olmak üzere çeşitli akımları etkilemiş bir sanatçıdır. Duchamp nesnenin kendisini bir sanat eseri olarak sergilemeye başlar. Endüstriyel ve ticari amaç için seri olarak üretilmiş, işlevsel objeleri seçer ve onları sanat eseri olarak tanımlar. Bunlara “ Ready-Made”, yani Hazır- Nesne ismini verir. 1915 ile 1923 yılları arası hemen hemen bütün çalışmalarını hazır-nesnelere üzerine yapmıştır. (Tek istisna Mona Lisa reproduksiyonudur.²¹) Onları gündelik işlevleri dışında, başkalaştırıyor ve kavramsal bir düzlemde yeniden biçimlendiriyor, deforme ediyordu. Bu nesnelere herhangi bir görsel zevke hitap etmez. En önemli örnek Çeşme isimli ready-made eseridir. Aslında seri üretilmiş bir pisuardır. R. Mutt diye imzalamıştır ve ücretli bir sergiye göndermiştir. Böylece nesnenin sanat eseri olması

²⁰ Ahu ANTMEN, 20. YY Batı Sanatında Akımlar, s.194

²¹ MonaLisa reproduksiyonu (L.H.O.O.Q.) diğer çalışmalarına göre üç boyutlu hazır nesne değil, “modifiye edilmiş basılı hazır- yapım “ kategorisinde değerlendirilir. Monalisa tablosunun reproduksiyonu üzerine bıyık ve sakal eklenmesiyle oluşturulmuştur. Burada sanatçı çok değerli bir sanat eserini basitleştirmiş, geleneksel sanata eleştiride bulunmuş olur.

için gereken kriterleri ve bu kriterleri oluşturan izleyici, kurum ve kuruluşları, eleştiri mekanizmasını irdelemiştir. Sanatçının bu alaycı eleştirisi 20.yy 'ın güzellik anlayışına, “ sanat ürününün yüceliğini, tekilliğini vurgulayan eğilime”²² karşıdır.

R. Mutt'un Çeşmesi hakkında Duchamp şunları yazar; “Bay Mutt'un çeşmeyi kendi eliyle yapıp yapmamasının bir önemi yok. O onu SEÇTİ. Sıradan bir günlük malzemeyi aldı, onu kullanım anlamının, yeni adı ve bakış açısı altında kaybolmasını sağlayacak şekilde yerleştirdi- o nesne için yeni bir düşünce yarattı.”²³ Paragrafta R. Mutt'un herhangi bir readymade nesneyi sanat eseri olarak seçmesi ile onun modern sanatlarda otoriter bir figür olduğu düşünülür.²⁴ Duchamp'ın pisuarı sanat nesnesi olarak seçmesinin sebebi ise beğenilecek en son nesne olmasıdır. İnsanların dikkatini sanatın bir serap olduğu gerçeğine çekmek ister.²⁵

Bu eylemde 20.yy'ın Kavramsal Sanatı'nı, ifade biçimlerini görmek hiç de zor değildir. Sanata, alışılan tepkileri göstermemizi engeller, kendine özgü sorgulama biçimiyle biz de sanatçıyla işbirliği içine gireriz.

Resim 12 Marcel Duchamp, Çeşme, 1917

²² Dr. Bahar ARTAN OSKAY, 1960 Sonrası Kavramsal Sanatının Günümüz Resim Sanatına Etkileri, İdil Dergisi, Ekim, 2018

²³ Charles Harrison, Paul WOOD, Sanat ve Kuram 1900- 2000 Değişen Fikirler Antolojisi, Çev. Sabri GÜRSES, s. 283

²⁴ The Guardian, Reinventing The Wheel, Şubat, 2008

²⁵ Tate Museum, Fountain, 1917/ Replica, 1964, 2015

1960’larda Henry Flynt, Sol LeWitt ve Joseph Kosuh gibi sanatçılar, Marcel Duchamp’ın düşüncelerini yeniden ele almıştır. “ Kavramsal Sanat “ teriminin güçlü bir şekilde yayılmasının nedeni bu sanatçılar ve İngiliz Sanat ve Dil grubu ile ilişkilidir.

İlk olarak Fluxus sanatçı olan Henry Flynt tarafından, bir Fluxus yayınında malzemesi kavram olan sanat, kavram sanatı olarak anılmıştır. Yazısında şunları söyler ; “Müziğin malzemesinin tını olması gibi, sanatın malzemesi de her şeyden önce kavramdır. Kavramlar dil ile sıkı sıkıya bağlı oldukları için, kavram sanatı da malzemenin dil olduğu türden bir sanattır. Müzik öncelikle tınıdan ibaret iken, kavram sanatının asıl meselesi dildir.”²⁶ Kendi geliştirdiği “bilişsel hiçlik” kavramı üzerine çalışan Henry Flynt felsefeci ve müzisyendir. Ona göre bir eserin kavramsal olarak anılması için mantık, matematik ya da nesnel yapının nesnel eleştirisi olması gerekir.

1967’de Minimalist Sanatçı Sol LeWitt’in Artforum dergisinde yayınladığı “ Kavramsal Sanat Üzerine Paragraflar” yazısı Kavramsal Sanat teriminin kullanımını yaygınlaştırmıştır, uluslararası geçerlilik kazanmıştır. Bu yazısında LeWitt, kavramsal sanatçının yapıtı yaratma sürecine değinir. Ona göre eserin fikri sanatçının zihninde kurulur ve son biçimine karar verildikten sonra, yaratım süreci gözü kapalı uygulanır. Süreç sırasında ortaya çıkan yan etkiler, yeni işlerde fikir olarak kullanılabilir. Kavramsal sanattaki bu yaratım süreci, özgün baskı tekniklerinin spontanlığıyla ve sanatçıya sunduğu yeni araştırma alanlarıyla benzetilebilir.

Kavramsal Sanat kendini her biçim ve malzemede gösterir, çünkü öncelik kavram ve düşüncededir, metin ile yakından bağlantılıdır. 1967’de İngiltere’de kurulmuş olan Sanat ve Dil grubu, sanat ve dil ilişkisi üzerinde duran, farklı bir kavramsal sanat biçimidir. “Kurucu sanatçılar; Terry Atkinson, Harold Hurrell,

²⁶ Binnaz KOCA, Kavramsal Sanat, İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 2017, s. 98

David Bainbridge ve Michael Baldwin'dir. Bu sanatçılar sanatın doğasını Ferdinand de Saussure, Ludwig Wittgenstein, Roland Barthes ve Claude Levi-Strauss tarafından geliştirilen dilbilimsel çözümler ve göstergebilim kuramları yardımıyla çözümlenmeye çalışıyorlardı.”²⁷

1969 'da Amerikalı sanatçı Joseph Kosuth'un katılımıyla grup güçlenmiş ve Art& Language adlı bir dergi çıkarmaya başlamıştır. 1980'e kadar derginin basımı devam etmiştir. Amerika ve İngiltere'de kavramsal sanat üzerinde etkili olmuştur.

Derginin en ilginç makalelerinden biri Atkinson'un kaleme aldığı,” kavramsal sanat üzerine yazılan bir makalenin de kavramsal sanat çalışması olup olmayacağıdır.”²⁸ Resmin dili görsel, metnin dili yazınsal ise bir sanat metninin resimden tek farkı biçimdir. Diğer ilginç bir sorgulama ise David Bainbridge'in Vinç adlı çalışması üzerinedir. Duchamp'ın ready-made'lerini anımsatan eser, sanat ortamı sorunsalını izleyiciye yaşatır. Çünkü vinç bir çocuk parkına yerleştirildiğinde hiç bir özelliği yoktur. Fakat bir sanat galerisine taşındığında sanat eseri sıfatını kazanır. Bu tür sanatsal tartışmalar, dilbilimsel yöntemle geliştirilen çözümler grup için daha çok önemlidir. Kısacası grubun eğilimi nesne, imge ve kavram ilişkisi üzerine yorum yapmak, bunları anlamlandırmaktır. Kavramsal sanatın düşünsel olarak sanatçıya ve izleyiciye sunduğu çeşitlilik, izleyicinin buna aktif olarak katılabilmesi de soyut ekspresif fırça darbeleri kadar heyecan verici olabilir.

Joseph Kosuth, Bir ve Üç Sandalye adlı yapıtında (1965), görüntü, kavram ve sözcüklerle ilişkili izleyicinin kafa yormasını ister. Sandalye üç farklı şekilde temsil edilmiştir. Ortada gerçek bir sandalye, solunda aynı sandalyenin fotoğrafı ve sağında da sandalye denen şeyin sözlükteki tanımlarından oluşan yerleştirme bir kompozisyon. Hem fotoğraf hem de kelimeler bir sandalyeyi anlatıyorsa, bunların işlevleri gerçek sandalyeninkinden nasıl farklıdır ve Kosuth'un eseri bu işlevleri bir araya getirerek ne yapıyor? Bu soruları sormaya istekli olan izleyici, Kavramsal

²⁷ Mehmet YILMAZ, Modernizmden Postmodernizme, s. 217

²⁸ A.g.k. s. 217

sanatın talep ettiği temel süreçleri başlatır. Bir ve Üç Sandalye 'ye benzer Bir ve Üç Lamba, Bir ve Üç Süpürge, Bir ve Üç Bitki gibi yerleştirme kompozisyonları mevcuttur.

Resim 13 Joseph Kosuth, Bir ve Üç Sandalye, fotoğraf paneli, sandalye ve metin paneli, 1965

Resim 14 Joseph Kosuth, Bir ve Üç Bitki, fotoğraf paneli, bitki (kaktüs) ve metin paneli, 1965

Sanatçılar aynı zamanda , “ yapıtlarında dilsel göstergeleri değil görsel göstergeleri kullanarak kavramsal mesajı, anlamı yapıtının biçiminin önüne çıkartan işler üretirler”²⁹ Günümüz sanatçıları da kavram sanatına yakınlaştıran, referans olarak vermelerini gerektiren ve çoğunlukla ilgi uyandıran bir özelliği de budur. Kavramsallığın ön planda olması, “ dilsel gösteren olduğu gibi anlam iletmek amacıyla üretilmiş ya da seçilmiş bir görsel gösterge”³⁰ olmasıdır. Önceden adı geçen Minimalist sanatçı Sol LeWitt ve Daniel Buren bunlardan birkaçıdır. Yapıtları op art sanatından ayrılmaktadır. Renk, çizgi gibi öğelerle göz yanlısı yapıtları yaratmaktan çok bir tasarı ve kurgu ürünü sergilenir. Sol LeWitt’in tasarladığı mantıksal sistem içerisindeki küp modülleri, Buren’in mimari mekana entegre etmek amaçlı kullandığı düzenli, renkli çizgileri kavram sanatında görsel göstergeler olarak okunabilir

Daniel Buren, farklı renklerdeki paralel çizgiler, tüm değerleri bir kenara iterek sadece sergi alanının yüzeyini vurgulamaktır. Sanat nedir, müze ve galerilerin kültür kurumu olarak rolü sorgulanmaktadır.³¹ Aynı şekilde resim sanatının çarpık politikalar ve ticaret için kullanıldığını düşünür. Oliver Mosset, Michel Parmentier, Niele Toroni ile birlikte 1967’de Paris’de açtığı sergide “ Bizler ressam değiliz.” diyerek sanatçının rolünü tekrar hatırlatır.³²

1970’lerin ortalarında kavramsal sanat, batı sanatında kabul gören bir yaklaşım haline gelir. Eserler müze ve galeriler tarafından kabul edilmektedir. 1980’lerde ise geleneksel figüratif sanat yeniden canlansa dahi 20. yüzyılın sonlarındaki en etkili hareket olarak tanımlanır. Kavramsal sanatın katı kuralları 1980’lerde şüpheyle karşılaşılır. Sanatçılar sanatın doğasını sorgulamak yerine, cinsiyet ayrımcılığı, ırkçılık, kapitalist toplumsal düzeni üzerinde durmayı tercih ederler. Yeni Kavramsal sanatçılar olarak adlandırılan bu sanatçılardan bazıları; Hans Haache, Sherrie Levin, Barbara Kruger’dir.

²⁹ Dr. Bengü BATU, Sanat Yapıtı ve Dil Arasındaki Bağlantı, İdil Dergisi 2014, s. 20

³⁰ A.g.k. s.21

³¹ Semra GERMANER, 1960 Sonrasında Sanat - Akımlar, Eğilimler, Gruplar, Sanatçılar, s. 52

³² Mehmet YILMAZ, Sanatları Okumak ve Postmodern Söyleşiler, s. 319- 320

Akım pek çok çağdaş sanatçı tarafından ele alınmıştır. “ Kendilerini kavramsal sanatçı olarak tanımlamayı tercih etmiş ya da etmemişlerdir.”³³ Sanatı sorgulayan, toplumsal ve sosyal düzene eleştirel yaklaşan ya da malzeme olarak bir fikir ve düşünceyi ön plana koyan birçok sanatçı bu hareketin kaygılarını paylaşır. Enstelasyon sanatı, performans sanatı, faks sanatı, body art ya da video sanatı gibi. Kavramsal sanatın her tür malzeme, düşünce, kavram, biçim ile karşımıza çıkabileceği, Avrupa sanatı geleneğinin katı kurallarını zorladığı örneklerde görülebilir.

Küreselleşme ile beraber dönüşen toplum ve sosyal yapı, sanatçıyı ve sanatı da beraberinde sürüklemektedir. Sanatın tanımı değişmekte, sanatçıların ilgi alanları zenginleşmekte ve sınırları zorlamaktadır. “ Günümüze dek sancılı bir süreç olan bu tanım, günümüz sanatının da referanslarının arasında Kavramsal Sanat’ın en başta gelmesine sebebiyet vermiştir. Çünkü Kavramsal Sanat, görecelik fikrinden etkilenir ve yapıtın üretimi yerine yapıt üretmek için düşüncelerin üretilmesi ikâme edilir.”³⁴ Kısacası kavramsalcılığın tanımı da değişmekte, katı kuralları kırılmaktadır. Nesnesizlik arayışı, kavram arayışına dönüşmüştür. Bilgi ve teknoloji çağında, sanatçının düşünsel etkinliğine tanım getirmektedir.

“ Eleştirel bir yaklaşımla kendisini, çevresini ve yaşamı sürekli sorgulayan, çağın hızlı teknolojik değişimleri altında ezilmemeye çalışan, bunu kullanan ya da teknolojiye başkaldıran, bu amaçla geleneksel sanatın sınırlarını aşarak sanatın boyutlarını değiştirme çabasında olan kavramsal sanatçıların görüşleri, çağdaş düşünceyle temellenmiş ve onunla bütünleşmiştir. Çağdaş düşün sanatı ve sanat, çağdaş düşünüyü tümlenmektedir.”³⁵

Duchamp’dan günümüze kadar “ düşüncenin yapıta üstünlüğü” günümüzde de yerini korumaktadır.

³³ The Art Story, 2014

³⁴ Bkz. OSKAY, (20), s. 804

³⁵ Bkz. GERMANER, (31), s. 47

Resim 15 Daniel Buren, Resim Duvarı, Enstelasyon, Guggenheim Müzesi, 2002³⁶

³⁶ 1966 – 1977 yılları arasında ürettiği, yirmi bir adet çizgili tuvalden oluşur. Enstelasyon, müze ortamının kendisini vurgulamaktadır.

2.2. Kavramsal Sanatta Özgün Baskı

Kavramsal Sanatçı malzeme hiyerarşisinin ortadan kalktığı, kendine özgür ve özgün bir platform yaratmıştır. Malzemenin çeşitlenmesiyle sanat disiplinler arası bir özellik kazanır. Geleneksel formlara bağlılığı reddetmiş, düşüncesini ifade edebilecek her türlü malzemeyi özgürce kullanmaktadır. Baskı Sanatı da bunlardan biri olacaktır. Teknik olarak özgün baskı sanatı bu düşünsel kavramsal sürecin bir parçasıdır.

Teknolojideki gelişim ve yeniliklerin doğrudan sanat eserlerinde kendini göstermesi 1960-70'li yıllarında daha çok hissedilir. Dijital sanat, video sanatı bu dönemin ürünleridir. Baskı sanatlarında da aynı süreç gözlenmektedir. Sanatçılar özellikle baskı atölyelerinde çalışmaya teşvik edilerek bu alanda eser üretmeleri istenir. Gemini G.E.L. bu kurumlardan biridir. Sanatçılara yenilikçi, deneysel ve yaratıcı bir alan sağlar.

1965'de baskı sanatçısı Ken Tyler tarafından kurulmuştur. Atölye, Robert Rauschenberg, Jasper Johns, Robert Motherwell, Roy Lichtenstein, Willem de Kooning, Claes Oldenburg ve Ed Ruscha gibi sanatçılarla birlikte, litografî, gravür, serigrafî, ve heykel olmak üzere disiplinler arası çalışma olanağı sağlar. <https://www.geminigel.com> sitesinden de takip edilebilir. Kurulduğu yıllarda baskı sanatı, hem teknolojik gelişmeler hem de popüler kültürün yaygınlaşmasıyla sanatın yeni formlarından biriydi. Kısacası teknik ve yaratıcılığın buluştuğu bir atölyedir. Sanatçılara yenilikçi, deneysel ve yaratıcı bir alan sağlar. Yüksek teknolojiye ait yeniliklere ayak uydurabilmesi ve “ sanatsal üretime sanayii ölçeğinde yaklaşma çabası”³⁷ atölyenin önemli özelliklerindedir.

³⁷ Bkz. IRMAK, (11), s. 26

2.2.1. Joseph Kosuth

Joseph Kosuth “ dil yoksa sanat da yoktur.” der. Sanat eserinde estetik hazzı dışlayan kavramsal sanatçılardan biridir. Duchamp’ın görüşlerinden yola çıkarak “Duchamp’tan sonra yapılan her şey doğası gereği kavramsaldir, çünkü sanat kavramsal olarak var olur”³⁸ der ve sanatı Duchamp öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırır. “ Ona göre, Duchamp’ın hazır-nesnelereinden sonra sanatın odak noktası biçimbilim sorunu olmaktan çıkarak işlev sorununa dönüşmüş, bir başka deyişle vurgu görüntüden kavrama kaymıştır.”³⁹ Bir ve Üç Sandalye isimli yapıtında olduğu gibi.

Joseph Kosuth sanat eğitiminin yanı sıra felsefe ve antropoloji eğitimi almıştır. Sanat görüşünü felsefe ile açıklar, yapıtlarını felsefenin ilgilendirdiği konular üzerine kurar. Sanatı sorgular ve bunu “ dil” aracılığıyla yapar. Sigmund Freud’un psikoanalizinden ve Ludwig Wittgeinstein’in dil felsefesinden faydalanır.

Art As Idea As Idea başlıklı serisi, fotostat (fotoğraf) tekniği ile çoğaltılmıştır. Siyah zemin üzerine beyaz puntolarla yazılı kelimeler ve sözlük anlamlarından oluşur. Sanat, anlam, hiçlik, boşluk gibi kelimeler bunlardan birkaçıdır. Bu reproduksiyonlarda sanatçının vurgulamak istediği yazının görsel sanatlarda soyut bir kavrama dönüşebileceği fikridir. İlerleyen yıllarda fotostat üzerine çalışmayı bırakır ve çeşitli dergi ve gazetelerden yer satın alarak aynı yapıtları burada sergilemeyi tercih eder. Fotoğraf ve ofset litografi baskının çoğaltma özelliği ile yapıtın nesnesizliği vurgulanır. “ Bu yeni yapıtlar, değerli bir nesneyle ilişkili olmayan, dekoratif olmayan ve olabildiğince çok insanla ilişki kurma amacı taşıyan yapıtlardır.”⁴⁰ Günümüzde internet teknolojisi ile Kosuth amacına ulaşmış gözükmektedir. Eserlerin dijital baskılarına da ulaşmak mümkündür.

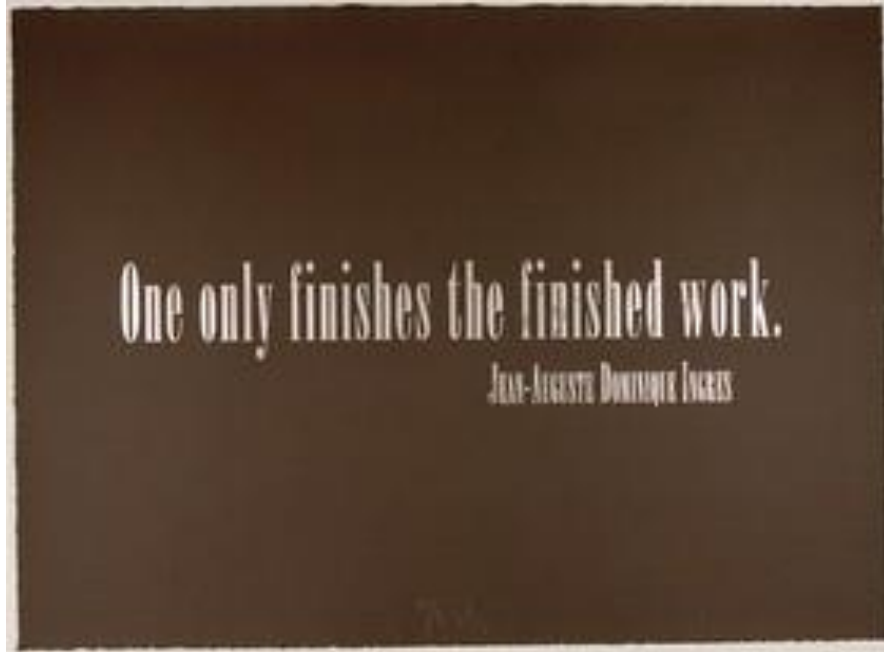
³⁸ Bkz. ANTMEN, (20), s. 804

³⁹ Nancy ATAKAN, Sanatta Alternatif Arayışlar, s. 10

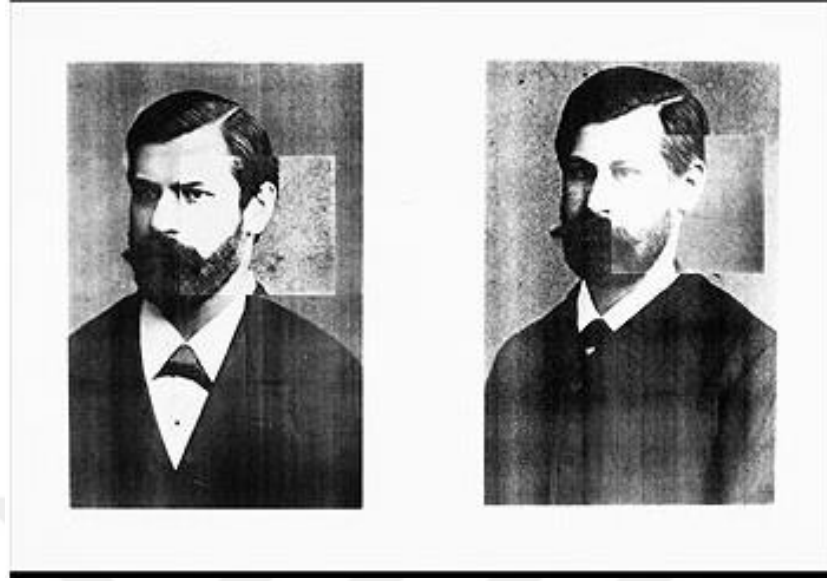
⁴⁰ Bkz. LYNTON, (18), s.201

Language (læˈŋgwɛdʒ), *sb.* ME. [a. F. *langage* :—pop.L. type **linguaticum*, f. *lingua* tongue, language (F. *langue*; see **LANGUE**). The *u* is after F. *langue*.] 1. The whole body of words and of methods of combining them used by a nation, people, or race; a 'tongue'. b. *transf.* Method of expression otherwise than by words 1606. 2. *gen.* Words and the methods of combining them for the expression of thought 1599. b. Faculty of speech; ability to speak a foreign tongue. Now *rare*, 1526. 3. Manner or style of expression ME.

Resim 16 Joseph Kosuth, Art As Idea As Idea, Language (Dil),tahta üzerine fotostat, 1968

Resim 17 Joseph Kosuth, Biri Yalnızca Bitirilmiş Bir İşi Bitirebilir, serigrafi baskı, 1991, Harvard Art Museum

Resim 18 Joseph Kosuth, Sigmund Freud'un Üç Portresi, litografi baskı, 1987

2.2.2. Joseph Beuys

Joseph Beuys (1921- 1986) Alman heykeltıraş ve performans sanatçısıdır. Hem heykellerinde hem de performanslarında bal, altın tozu, keçe, demir, canlı ya da ölü hayvanlar gibi çeşitli malzemeler kullanmış, kendine ait simgeler üretmiştir. “ Ölü Bir Tavşana Resim Nasıl Anlatılır ?” (1965), “ Amerika Beni Seviyor Ben De Amerikayı” (1971) gibi ilginç performanslarıyla uygar insanı, toplumu ve doğayı tartışma konusu yapmıştır. “ Fluxus hareketinin üyesi olan Beuys, sanatı toplumsal ideallerini dile getirebileceği alternatif bir alan olarak görmüştür.”⁴¹ Sanatçının dünyayı değiştirmek için politik bir çalışma yapması gerekmez, bunu sanatıyla yapacaktır. Toplumsal, politik, sosyal konulara eğilmiş, ”sosyal heykel ” kavramını türetmiştir. Sanatın toplumu dönüştürme potansiyelini anlatmak ister. Bir sanat eseri olarak, sosyal heykel , toplumu veya çevreyi şekillendirmek için çaba gösteren insan faaliyetini içerir. “ Sosyal Heykel, her şeyin sanat olduğu, hayatın her yönünün yaratıcı bir şekilde ele alınabileceği ve sonuçta herkesin sanatçı olma potansiyeline sahip olduğu bir teoridir.”⁴²

⁴¹ Bkz. LYNTON, (18), s. 211

⁴² Tate Art Term, Social Sculpture, 2018

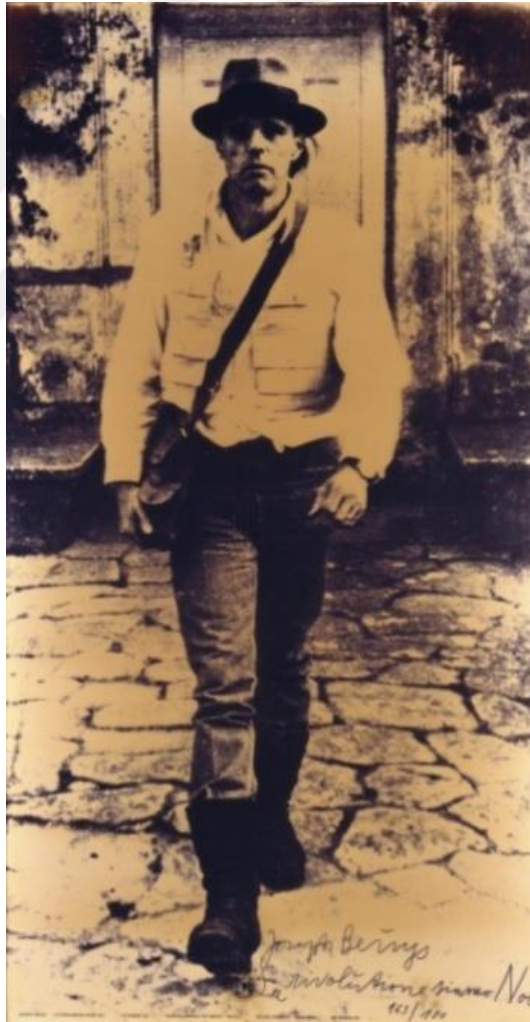
1960'lı yıllarda ise sanat ile günlük yaşam birlikteliği daha fazladır.⁴³ Sanat nesnesini ve konumunun sorgulanması, kamu alanlarının da birer sanat galerisine dönüştürülebileceği fikri, kavramsal sanatçının irdelediği konulardan biridir. Sanatın daha çok hayatın içinde olması düşüncesi yine 1960'larda daha yaygın bir şekilde benimsenmiştir. Kent ve sanatçı birbirinden beslenir. Mekanın bir sanat nesnesi olması ve sanatın kentsel mekanlarla ilişkisi yine aynı dönemde ortaya konan üretimlerdir. Enstelasyon Sanatı, Arazi Sanatı, Performans Sanatı gibi. Bu anlamda Fluxsus akımı da örnek gösterilebilir. Fluxsus akımıyla beraber sanatın her yerde ve herkesin ulaşabileceği şekilde üretilmesi, sanatın anlamının genişlemesi gibi düşünceleri içeren disiplinler arası bir dizi festival ve etkinlik düzenlenmiştir. Müze, sanat galerisi gibi geleneksel sanat alanları yerine sokakları, caddeleri, kamusal alanları tercih ederler. Kentsel dönüşüm bağlamında aynı dönemi incelediğinde kentsel iyileştirme ve kentsel yenileme projelerine öncelik verildiğini görürüz. “ Bu dönemde fiziksel bozulma ve toplumsal bozulma arasındaki doğrudan bağlantı kabul edilmiş; daha çok toplumsal sorunlara duyarlı ve alan-odaklı kentsel iyileştirme ve yenileme projeleri geliştirilmiştir.”⁴⁴ Fluxus sanatçısı Joseph Beuys'un Almanya'nın Kassel kentini 7000 meşe ağacı ile ağaçlandırma projesi kentsel değişim ve sanatsal değişim bağlamında okunabilir. Beuys, endüstriyel kirlenmeye karşı bir farkındalık yaratmak ister ve bu duyarlılığı şehir halkından da beklemektedir. “ Burada meşeler yaşayan bir heykele dönüşür. Şehir halkının ağaç dikerek heykel oluşumuna katılımı amaçlanmıştır.”⁴⁵ Sanatçının “ sosyal heykel” kavramına yani sanatın toplumu değiştirme potansiyeline gönderme yaptığı söylenebilir. Özellikle meşe ağacının seçilmesi tesadüfi değildir. Meşe yavaş büyüyen bir ağaç türüdür. Burada sanatçı hızlı büyümenin çevreye zararını ve olumsuzlukları telafi etmek için ne kadar çok zamana ihtiyaç duyduğumuz vurgulamaktadır.

⁴³ Yrd. Doç. Cüneyt KURT, Kentsel Dönüşüm Süreci İçerisinde Sanatın Konumu, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2004

⁴⁴ Z. Müge AKKAR, Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Planlama Dergisi 2006, s.31

⁴⁵ Selin Yağmur SÖNMEZ, Aslıhan MUMCU, Joseph BEUYS ve 7000 Meşe, 2014, ders belleği internet sitesinden alınmıştır.

“Devrim Biziz” isimli büyük ebatlı çalışması (1970), “Giancarlo Pincaldi tarafından çekilmiş bir fotoğrafın polyester levha üzerine serigrafik baskısı”⁴⁶. İzleyiciyi toplumsal bir eyleme çağırır. Yaklaşık iki metre boyunda olan çalışmada, yürüyen figür sanki görüntüden çıkmaya hazır, izleyiciye doğru yürür. Büyüklüğü ve figürün harekete geçişi eseri etkileyici kılan unsurlardır. Beuys’un bu çalışmada serigrafik baskı tekniğini tercih etmesinin sebebi serigrafinin belli bir boyuta bağlı olmama ve herhangi bir makineye gerek duymadan düz yüzeyler üzerine, bir kalıptan binlerce baskı yapma özelliği olabilir.

Resim 19 Joseph Beuys, We Are The Revolution, serigrafik baskı, 1972

⁴⁶ Tate Gallery, Joseph Beuys “We Are The Revolution”

2.2.3. Sol LeWitt

Amerikalı Minimalist ve Kavramsal sanatçı , “ düşüncelerin sanat yapan bir aygıt “ olduğuna inanır. ⁴⁷ Sol LeWitt’in bu görüşleri Jasper Johns’un Modern Sanatlar Müzesi’ndeki “ Bayrak” isimli çalışmasıyla ilişkilendirilebilir. “ Bu bir bayrak resmi midir, yoksa bayrağın kendisi midir” gibi düşünsel sorularla karşılaşan sanatçı, fikir sanatına yönelmiştir. Bir diğeri de Frank Stella’nın minimalist hareketi başlatan “ Die Fache Hoch!” isimli basit, simetrik desenlerden oluşan resmidir. ⁴⁸

LeWitt, bir mimar gibi sanatçının da yapıtını tasarlaması gerektiğini belirtir. Önce fikir ve tasarım vardır, uygulama ise formalite icabıdır. Temel geometrik formlar, temel baskı renkleri (kırmızı, mavi, sarı ve siyah) ve çizgiler yapıtlarının görsel dilini, gramerini oluştururlar. Bunlarla bir sistem kurar. “ Bir sistem organize etmek bir oyunun kurallarını tasarlamak gibidir. Sonuçlarını tahmin edilmeyebilir.”⁴⁹ Geometrik şekillerle uzay, mekan, nesne ilişkisini araştırmaktadır, kavramsallık eserlerine bir içerik kazandırmıştır.

Kavramsal Sanat’ın uluslararası ün kazanmasını etkileyen “ Kavramsal Sanat Üzerine Paragraflar” (1967) başlıklı yazılı metni, sanatın zihinsel bir süreç olduğu kadar, mantıksal olmak zorunda olmadığını vurgular. Sadece akıl ve mantıkla izleyicinin canını sıkmak istemez.

“ Kavramsal Sanatla ilgilenen sanatçının amacı, yapıtını izleyicinin zihinsel anlamda ilginç bulmasıdır, dolayısıyla yapıtın izleyiciye duygusal anlamda seslenmesini istemeyebilir. Yalnız bu kavramsal sanatçının özellikle izleyicinin canını sıkmak istemesi gibi algılanmasın. Ama dışavurumcu sanata şartlanmış kişilerin beklentisi olan duygusal bir tepki, bu tür sanat algılanmasına bir engel olur. “ ⁵⁰

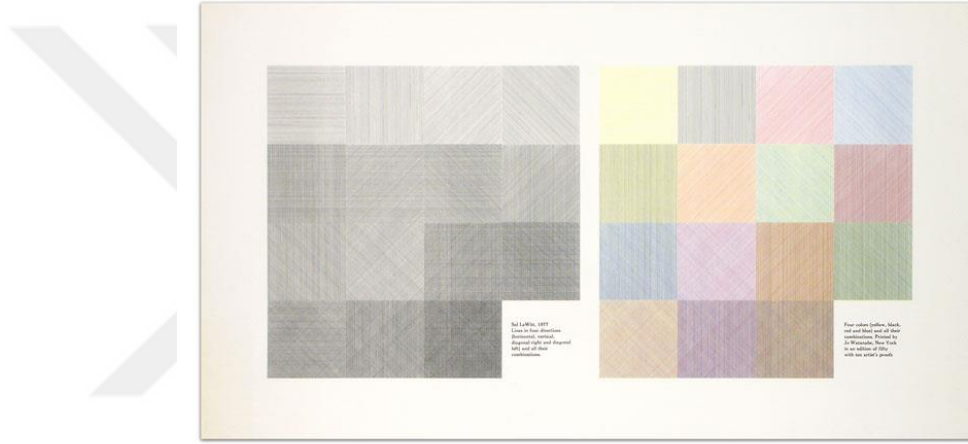
⁴⁷ Bkz. YILMAZ, (27), s.220

⁴⁸ Sol LeWitt Influences, 2015, <https://blogs.uoregon.edu> adlı internet sitesinden

⁴⁹ Jane TURNER, The Dictionary Of Art, s. 288-293

⁵⁰ Bkz. ANTMEN, (20), s.197

Özgün Baskı Resim Sanatı, Sol LeWitt'e deneysel ve yenilikçi bir alan sağlar. Renkli serigrafî ya da litografî çalışmalarında dikey çizgilerin çeşitli kombinasyonları sunulur. Dikey, yatay, sağdan sola diyagonal ve soldan sağa diyagonal olmak üzere çizgilerle deneysel bir çalışma oluşturulur. Aynı şekilde temel renkler ve gri ile de serigrafîler üretmiştir. Baskılar deneysel olduğu kadar diğer yapıtlarıyla (duvar resimleri gibi) işbirliği içerisindedir, birbirlerini tamamlar. Nihai fikir oluştuğunda, seri çalışmalarda beraberinde gelmektedir.

Resim 20 Sol LeWitt, Dört Yönlü Çizgiler (Yatay, Dikey, Diyagonal Sağ ve Diyagonal Sol) ve Tüm Kombinasyonları. Dört Renk (Sarı, Siyah, Kırmızı ve Mavi) ve Tüm Kombinasyonları, Serigrafî Serisi, 1978

Resim 21 Sol LeWitt, Ufak Fırça Darbeleri, aquatint, 1999, Crown Point Press tarafından yayınlanmış, Daria Sywulak tarafından basılmıştır

2.2.4. John Baldessari

1960'ların ortalarında, Amerikalı Kavramsal sanatçı, yazı ve fotoğrafları tuvaline aktarmaya çalışır. Daha sonra baskı sanatı, film, video, enstelasyon, heykel ve fotoğraf gibi disiplinler arası çalışmalar yapar. İmgelerin anlatısal potansiyelini ve dilin birleştirici gücünü gösteren binlerce eser yaratır. “Çalışmalarının en karakteristik özellikleri belirgin bir dil bilinci olmasıdır. Claude-Levi Strauss'un yapısalcılığına dayanan semantik (anlam) bilimiyle ve popüler kültürden alınan malzemelerin dahil edilmesidir.”⁵¹ Claude- Levi Strauss, bir kültürel sistemler analizi olan Yapısalcılığın (Structuralism) önemli temsilcilerindendir. Kültürel yapıyı çözümlmek için insan zihninin bilinç dışı faaliyetlerine, dilin yapısındaki zıtlıklara ve buradan ortaya çıkan kavramlara odaklanır. “... anlam bir kültürdeki gösterge sistemi olarak hizmet eden çeşitli pratikler, fenomenler ve etkinlikler arasında üretilir. Anlamın kültürün içinden üretilmesinde, o kültürdeki dini ritüellerden, eğlenme tarzına kadar tüm alanlardaki pratikler etkili olur.”⁵² David Salle, Barbara Kruger, Annie Lemexy gibi sanatçıları etkilemiştir.

Baldessari, sanatın bir başkasının değil kendi düşündüğü gibi olmasını ister. Bunun için birçok çalışmasında öğrenilen bilgiyi sorguladığını söyler.⁵³ “ I Will Not Make Anymore Boring Art” başlıklı baskısı bu söyleminin bir parçasıdır. Tahta üzerine yazılan okul cezası fikrini sanata aktarır. Kötü bir sanat icra ediyorum ve bunu ilerde yapmayacağım anlamına gelir, fakat yaramaz bir okul çocuğu gibi yazılan cümle bu “ sıkıcı” sanatın hiç bitmeyeceğini işaret ederek ironik bir anlam taşır. Aslında litografi baskı Nova Scotia Sanat ve Tasarım Okulu'nda oluşturulan bir enstelasyon çıkışıdır. Nova Scotia'ya gidecek maddi durumu olmayan Baldessari, öğrencilere galeri duvarlarına bu cümleyi yazmalarını ister. Cümleyi de bir kağıt üzerine yazarak iletir. Aynı öğrenciler duvar yazısından sonra baskı üretimine karar verirler. Baldessari bu etkinliğe de katılmaz.⁵⁴ Her iki durumda da sanatçının denetçi olarak dahi atölyeye katılmaması, rolü üzerine sorgulamaları

⁵¹ Bkz. TURNER (49), s. 93

⁵² Nilüfer ÖNDİN, XX. Yy Sanatının Kuramsal Dili Anlamsal Sorgulamalar, s. 101

⁵³ John Baldessari, , MomaLearning internet sitesinden alınmıştır.

⁵⁴ A.g.k.

tekrar gündeme getirmektedir. Daha sonra Baldessari'nin kendisi cümleyi yazarak bir video oluşturmuştur.

1970'lerde bu tip kavramsal sanat projeleri baskı sanatının gelişimine hizmet etmiştir. “Bu tür aktiviteler, 1970'lerde bu okulun deneysel programında tipikti. Özellikle litografi atölyesi, Baldessari, Vito Acconci, Dennis Oppenheim gibi sanatçıları davet ederek baskı sanatının amaçlarını genişletmeye ve kavramsal sanat projeleri için potansiyelini keşfetmeye hizmet eder.”⁵⁵

*I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.
 I will not make any more boring art.*

Resim 22 John Baldessari, I Will Not Make Anymore Boring Art, Litografi, 1971

Resim 23 John Baldessari, Burun ve Kulaklar- İki Profil, Serigrafî Baskı, 2006

⁵⁵ John Baldessari, I Will Not Make Anymore Boring Art, moma.org internet sitesinden alınmıştır.

Resim 24 John Baldessari, Burun / Silüetler Serisi, Litografi ve Serigrafi, 2010

Burun/ Silüetler serisinde (2010) Baldessari vücut parçaları üzerine araştırmasına devam eder. Aynı Gemini G.E.L.serisi, “Burun ve Kulaklar- İki profil” (2006) ve ” Ayak ve Çoraplar” (2010) da olduğu gibi. “ Ayak ve Çoraplar” serisinde sanatçı, stüdyo asistanlarının sağ ayak parmakları üzerine odaklanır.

“ Burun/ Silüetler” serisinde Baldessari, yüz ve özellikle burunlar üzerine çalışır. Her baskıda burun için renkli ve siyah-beyaz fotoğraf kullanır. Daha sonra fotoğraflar, serigrafi ile üretilmiş renkli yüz bloklarının üzerine litografi tekniği ile basılır. Her bir baskı aynı yöntemle üretilmiş olsa da parlak ve cesurca renklendirilmiş silüetler, benzersiz burunlarıyla güçlü bir bireysellik duygusu uyandırır.⁵⁶ Kavramsal sanatçılara özgü bir paradoks⁵⁷ olarak da yorumlanabilir. Baskı sanatının tek ve orijinal olma özelliği Baldessari’nin eserlerinde tekrar vurgulanabilir.

⁵⁶ Gemini G.E.L. at Joni Moisant Weyl 2010, www.johnyweyl.com internet sitesinden alınmıştır.

⁵⁷ Paradoks; 1. Kökleşmiş inançlara aykırı olan düşünce, aykırı kanı. 2. Kimi zaman şaşırtma amacı güden, aykırı duygu ve düşünce. (eş. Karşıtlam)

2.2.5. Barbara Kruger

Kavramsal sanatın katı kuralları 1980’lerde şüpheyile karşılaşılır. Sanatçılar sanatın doğasını sorgulamak yerine, cinsiyet ayrımcılığı, ırkçılık, kapitalist toplumsal düzeni üzerinde durmayı tercih ederler. Yeni Kavramsalcılar olarak adlandırılan bu sanatçılardan bazıları; Hans Haache, Sherrie Levin, Barbara Kruger ‘dır.

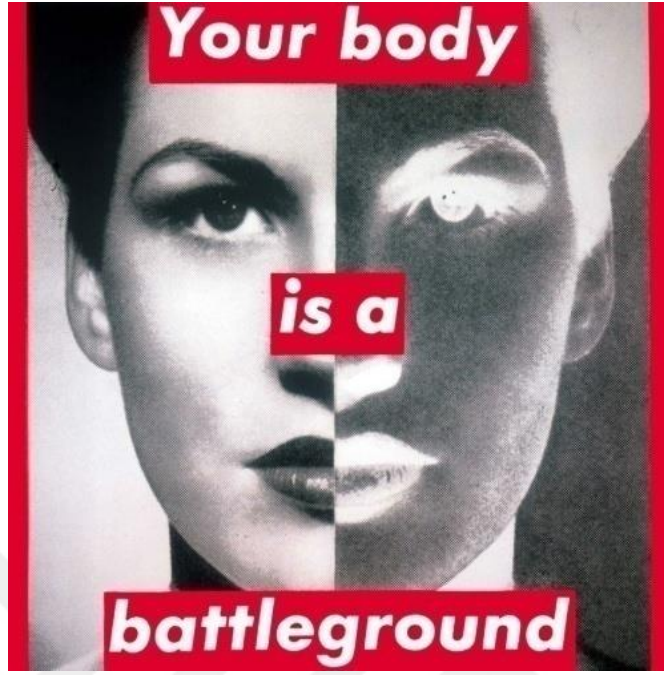
Barbara Kruger (1945) Amerikalı sanatçı, güç, kimlik ve cinsellik gibi sosyal ve kültürel kavramları ele alır. “ Çalışmalarının çoğu, beyaz üzerine kırmızı Futura Bold Oblique veya Helvetica Ultra Condensed karakterli yazılarla kaplanmış, siyah-beyaz fotoğraflardan oluşur. “⁵⁸ Yeni-Kavramsalcılar olarak anılan sanat akımına mensuptur. Yeni- Kavramsalcılık, kapitalist düzenin kitle iletişim araçları ile yayılımı ve bir yaşam biçimi yaratması üzerine bir farkındalık yaratmak ister.

İsimsiz (Vücudun Bir Savaş Alanıdır) adlı eseri kadınların kürtaj haklarını savunmak için üretilmiştir. Bir kadın portresi pozitif ve negatif pozlarla tam ortadan ikiye bölünmüş, Futura Bold Oblique yazı karakteri ile vücudunuz bir savaş alanı mesajı verilmektedir. Yazı karakteri imgenin sert ve keskin duruşuna zıtlık yaratır. “ Eser, vinil üzerine fotografik serigrafi ile çoğaltılmıştır... politik bir hareketi teşvik etmek için üretilmiştir, bu yüzden dış mekana uygun vinil baskıyı tercih eder.”⁵⁹ Vinil baskı, branda baskı olarak da adlandırılan baskı malzemesidir. Dijital baskı makinesinde yapılan vinil baskılar, çoğunlukla dış alanlarda, açık alanlarda kullanılmaktadır. Bu eserinde vinil (branda) üzerine serigrafi tekniği kullanılmıştır.

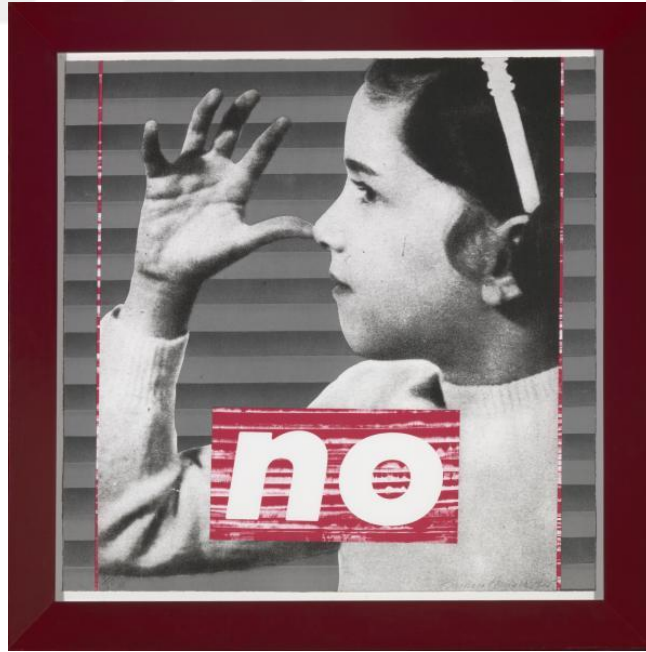
Fotolitografi ve serigrafi teknikleri, Kruger’in seçtiği imgeleri çoğaltması için idealdir. Hemen hemen büyük ölçekli, çoğaltılabilir tüm eserleri bu şekilde üretilmiştir.

⁵⁸ Barbara Kruger And Industry Heroine 2010

⁵⁹ Barbara Kruger, 2018

Resim 25 Barbara Kruger, İsimsiz (Vücudunuz Savaş Alanıdır), 284.48x 284.48 cm, vinil üzerine serigrafi

Resim 26 Barbara Kruger, İsimsiz (No), kağıt üzerine foto- offset litografi ve serigrafi, 1985

III. BÖLÜM

Kentsel Dönüşüm Teması Üzerine Dijital Baskı Denemeleri

3.1 Kentsel Dönüşüm

İnsanların göçebe hayatı bırakıp yerleşik hayata geçmesi ile birlikte kent kavramı ile karşılaşılır. Kent insanların kendi ihtiyaçları, sosyal ilişkileri, yaşam tarzları doğrultusunda oluşmuştur. İnsanların ihtiyaçlarıyla birlikte ortaya çıkan bir yaşam alanıdır. Kentsel dönüşüm kavramı ya da düşüncesi ise 19. Yüzyıl Endüstri Devrimi ile başlamaktadır. Nüfusun artması, kentin ekonomik olarak kalkınması ve bunun için gerekli altyapı gibi yeni sorunlar görülmekte, kent planı ve buna bağlı olarak insanların yaşam biçimleri de değişmektedir. Örneğin, kentlerin kamusal ve özel alanlar olarak ayrılması sanayileşme döneminde görülür, kentin yeniden tasarımını da beraberinde getirir.⁶⁰ Bu dönemde kentin dönüşümü modernleşme ve aydınlanma düşüncelerine dayanmaktadır. Modernizm, yeni bir dünya yaratma düşüncesi için eski dünyanın tamamen yıkılmasını öngörür. “Modern anlayışa göre yeni bir şey yaratmak için yıkmak gereklidir. İlerleme düşüncesi zorunlu olarak gelenek ve tarih ile hesaplaşmayı içermektedir.”⁶¹ Günümüz yapı projelerini hatırlatır.

Kentsel dönüşüm kavramını gündeme getiren diğer önemli tarihi olay II. Dünya Savaşı'dır. Savaş sonrası harabeye dönen kentlerin yeniden onarımı ve planlanmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu süreçte de Modernist Hareket

⁶⁰ Atakan KILIÇ, Sanayileşme, Modernleşme ve Kent, Cumhuriyet Üniversitesi Öğrenci Ödevi, accademia.edu sitesinden alınmıştır.

⁶¹ Bkz. KURT, (43)

etkili olmuştur.” Modernist planlama ve tasarım ilkelerine göre gelişen yeni kentler kurulmuş; var olanlarda hızlı bir büyüme gözlenmiştir.”⁶²

Türkiye’de kent projeleri özellikle ticaret merkezi olan şehirlerde İstanbul, Ankara, İzmir gibi ve bazı Anadolu şehirlerinde (TOKİ projeleri) görülmektedir. 1999 Marmara Depremi ile de hız kazanmıştır. Bu projeler fiziksel ve sosyal, toplumsal, ekonomik özellikleri ile incelenebilir. Fiziksel özellikler kaçak yapılanmayı engellemek, imar hakkı dağıtmak, standartları yükseltmek olarak sıralanabilir. Toplumsal ve ekonomik özellikleri ise “ işsizlik“ ve buna karşı iş geliştirme odaklı projeleri içeren mekanizmalardır.

1980’lerde başlayan küreselleşme sürecinin bir parçası olarak kentin farklı bölgelerinin ekonomik değerleri değişir, bunun sonucu olarak da üst gelir ve alt gelirli gibi toplumun farklı kesimlerinde hareketlilik meydana gelir. Kentsel dönüşüme de yansıyan farklı bir sosyalleşmeyi gerektiren bir süreç başlar. Sosyal bilince duyulan ihtiyaç artar. Çevre bilinci, tarihsel farkındalık, kalite bilinci vs. her zamankinden daha fazla kendini gösterir. Mühendis, doktor, öğretmen de bir mimar ya da inşaat mühendisi kadar kentsel projeler içinde yer alır. Katılım olgusu üzerine Mimarist dergisinde Deniz İncedayı şunları yazmaktadır; “ Katılım düşüncesi böyle bir yaklaşımla, küresel platformda sıklıkla tartışılan “ sürdürülebilirlik” kavramının da “ olmazsa olmaz” koşulu olarak değerlendirilebilir... Giderek yeni bir insan-çevre modelinin ya da daha genel söylersek yeni bir ekolojik yaklaşımın oluşturulmasında bir adım olarak görülebilir.”⁶³ “ Katılım” düşüncesi kentsel dönüşüm projelerinin toplumsal özelliklerine örnek verilebilir.

Kentsel dönüşüm her şehirde hemen hemen aynı özellikleri taşımaktadır. Yani modernizm ve aydınlanmanın getirdiği, yaratıcı yıkım. Modern hareketin en önemli özelliği “yaratıcı yıkım”⁶⁴ ilkesidir. Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan terim

⁶² Bkz. AKKAR, (44)

⁶³ Deniz İNCEDAYI, Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine, mimarir.ist, Üç Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi, sayı:12, Yaz 2004 , s. 60-61

⁶⁴ Bkz. KURT, (61)

toplumsal, kültürel ve ekonomik bir değişimi ifade eder. Yeni bir dünya için eskinin tamamen yıkımı ya da başka bir yere taşınması söz konusudur. İşlevsellik ve tasarımın bir arada olduğu yapılarda, modernleşmenin öncüsü Bauhaus sanat okulunun mimari anlayışı göze çarpar. Yapıların geometrik, yalın biçimselliği, iç ve dış mekanı birleştiren saydam malzemeler bunlardan birkaçıdır. Modern Mimari⁶⁵, akılcı temellere dayanır, minimalist bir anlayış hakimdir, “ az ama öz” ilkesi temel alınmıştır. İstanbul’da yaratıcı yıkım, ihtiyaç ve imkanlar dahilinde hızla ilerlemektedir.

Kentin yeniden yapılanması, tasfiyesi ve modernist özelliklerinin yanı sıra değişen kent dokusu, yaşam biçimi, süreklilik ve katılım gibi değerleri de içeren bir kavramdır. İnsan var oldukça kent, sanat ve kültür birlikteliği devam edecektir.

“ Kentli olmak sürekli değişen bir estetik kültürün parçası olmaktır. Estetik kültür, kent içinde mekânsal gelişmeler kadar yaşam alışkanlıklarının değişmesinde de etkili olur. Bu anlamda kent kültürün geliştirecek bir estetik kültür, ancak daha fazla kişinin sanata ulaşabilmesi yoluyla anlamlı olacaktır.”⁶⁶

3.2. Eserlerin Değerlendirilmesi

Kentsel dönüşüm aslen insanı merkeze alır ve bu yönde gelişir. İnsana ve çevreye saygılı bir kent planlaması ülkedeki uygarlığın önemli göstergeleridir. Ancak günümüzde kentsel dönüşüm felsefesi, küreselleşme ve uluslararası sermaye ile birlikte bu amacından uzaklaştığı gözlemlenir. İnsanı merkeze almayan sermayeye yönelik projelerle şekillenmektedir. Kent imajı da yani kentin görsel

⁶⁵ Modern kent tasarımı, mimar Le Courbusier, Bauhaus sanat okulu ve De Stijl gibi sanat grupları tarafından geliştirilmiştir. Ortak noktaları basit, dikey ve yatay hatlardan oluşan geometrik formlardan oluşması, işlevselliğin ön planda olmasıdır. Ekonomik çözümler için idealdir.

⁶⁶ Dr. Osman ALTINTAŞ, Dr. İsa ELİRİ, Birey toplum ilişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Kent Olgusu (2012), İdil Dergisi internet sitesinden alınmıştır.

özelliği de bu yönde biçimlenmektedir.⁶⁷ Kendi baskı eserlerimde çok sert yargılardan kaçınılmıştır, çünkü yargılarımızın çok sert olması her zaman toplum için faydalı olmayabilir. Kentsel dönüşüme uyum süreci, bireye, topluma yansımaları ironik ve eleştirel bir görsel dille anlatılır.

Eserler iki başlık altında sergilenmektedir. Büyük ebatlı dijital baskıdan oluşan, değişen kent imgesini vurgulayan “ Kent Manzaraları” ve litografi, monobaskı, dijital baskı gibi farklı tekniklerde basılan, kent insanını, tabiyatını vurgulayan “ Kent Yaşamı”. Kent imajı, yaşamı üzerine bir fikir uyandırma çabası vardır. İstanbul’da yaşanabilir yeşil alanların gün geçtikçe azalması, cam ve beton bir dokuya dönüşmesi ve kentsel dönüşüme dair süreklilik kavramı baskıların ana fikrini oluşturur. Kent imgesinin belirsizliği ve yaşamlarımıza etkisi vurgulanır.

Genel olarak yapılan çalışmalarda kavramsal sanatın fikir üretme, önerme ve ufuk açıcı özelliğinden yararlanılmıştır. Referans olarak gösterilmesinin sebeplerinden biridir.

3.2.1. Kent Manzaraları

“ Kent Manzaraları” dijital sanatsal baskılardan oluşur. Geleneksel özgün baskı resme alternatif olan bu baskı tekniğinin büyük ebatlı basım özelliğinden faydalanılmış ve etkili bir sonuç elde edilmeye çalışılmıştır. Dijital sanatsal baskının kentsel dönüşüm kavramını karşılayan en iyi kullanımı bu örneklerde izlenebilir.

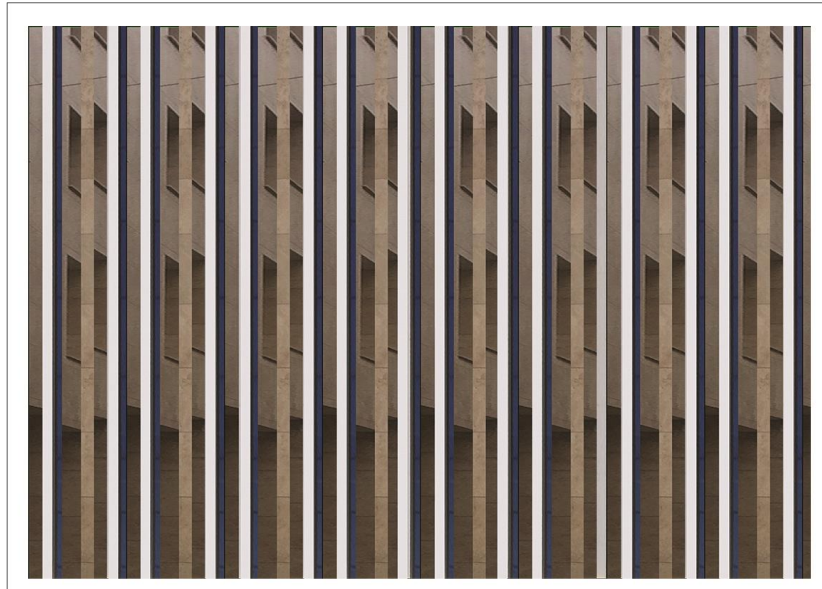
Baskıların yaratım sürecinde yıkılıp yeniden yapılan Beyoğlu Yapı Kredi Binası, yeni bir yapı olan Taksim Camii, Ataşehir Residansları gibi farklı yapılardan fotoğraflar çekilmiş ve bunlardan bilgisayar ortamında alının kesitlerle kompozisyonlar oluşturulmuştur. Kompozisyonlarda ritim elemanı vazgeçilmez

⁶⁷ Gözde Ekşioğlu ÇETİNTAHRA, Kent İmajı Yaratma Sürecinde Kentsel Tasarım ve Planlamanın Sorgulanması (2011), Dergi Park internet sitesinden alınmıştır.

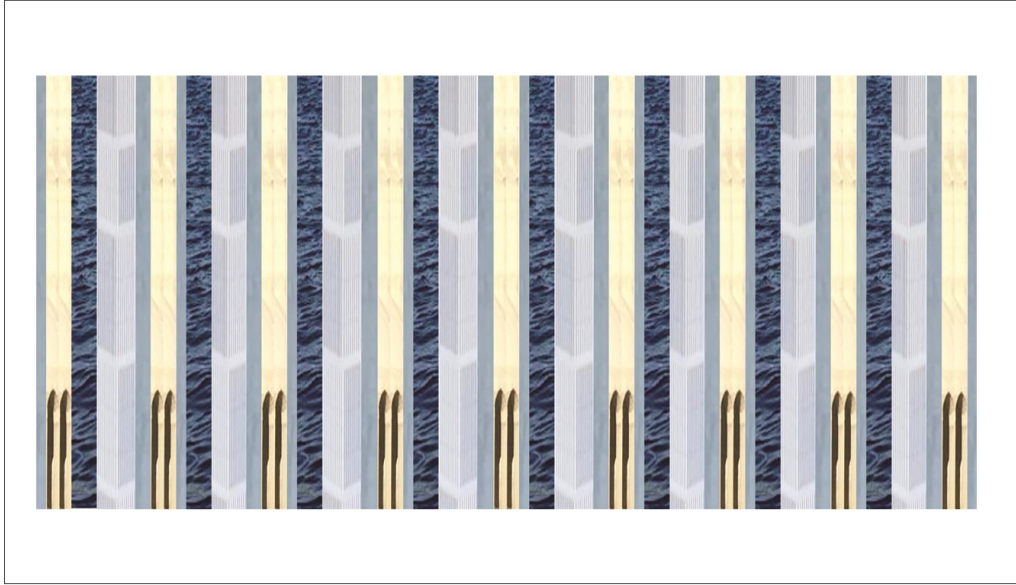
öğelerden biridir. Sistemli ve düzenli bir sürekliliğin olduğu anlatılır. Yaşanan mekanın sürekli değişimi ama imajın anlam ve kavram olarak belirsizliği, sezgisel bir süreç başlatır. Bazı etkilerin bilinçaltından su yüzüne çıkmasıdır.

Kent Manzarası I,II ve III isimli baskılarda yatay kompozisyon tercih edilmiştir. Bunun nedeni şehrin Marmara Denizi boyunca uzanan coğrafi özelliğidir. Birbirini tekrar eden bina, ev, pencere ya da deniz fotoğrafları, henüz tamamlanmamış kent imgesini ve betonarme, camsı görünümü çağrıştıracak şekilde düzenlenmiştir. Yenilenen sıralı yapılar kentin silüetini değiştirmekte buna bağlı olarak akılda kalan kent izlenimi de değişmektedir. Dönüşüm projelerinin bireyden uzaklaşarak sermaye odaklı gelişimi, yaşam alanı tanımayan manzaralar vurgulanır.

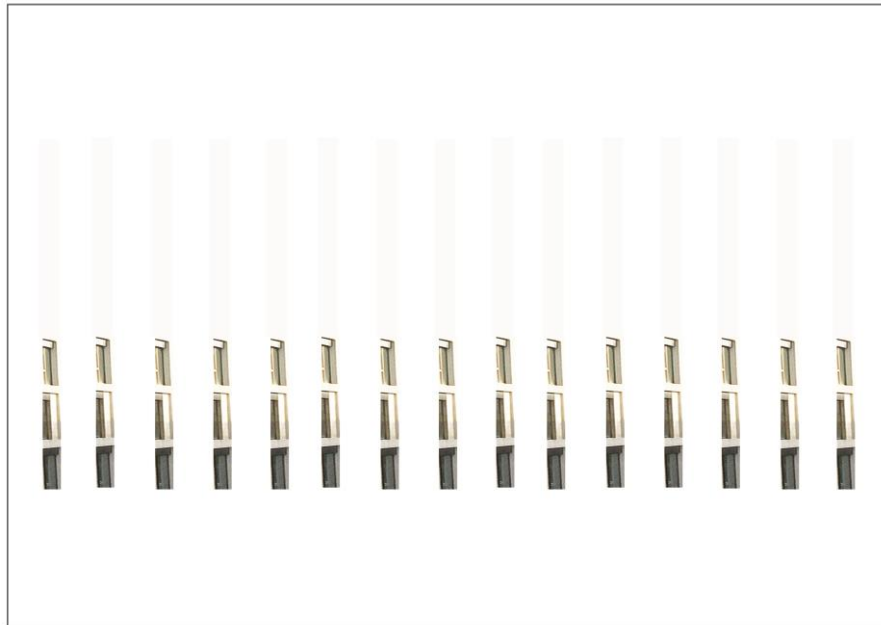
Kent Manzarası III' de sıralı pencerelerden ve beyaza yakın dumansı gri şeritlerden oluşur. İstanbul'un uzak silüetine (sfumato) gönderme yapılır. Birbirine sıkı sıkıya yakın binalar anımsatılır.

Resim 27 Kent Manzarası, dijital baskı, 80 x 110 cm, 2018

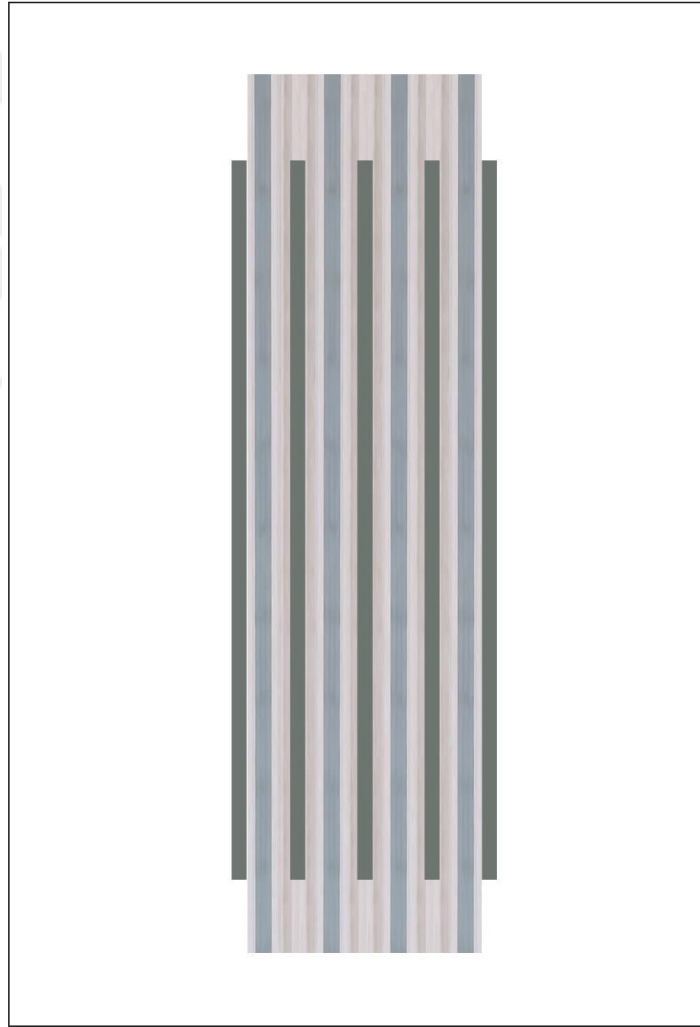

Resim 28 Kent Manzarası II, dijital baskı, 80 x 110 cm, 2018

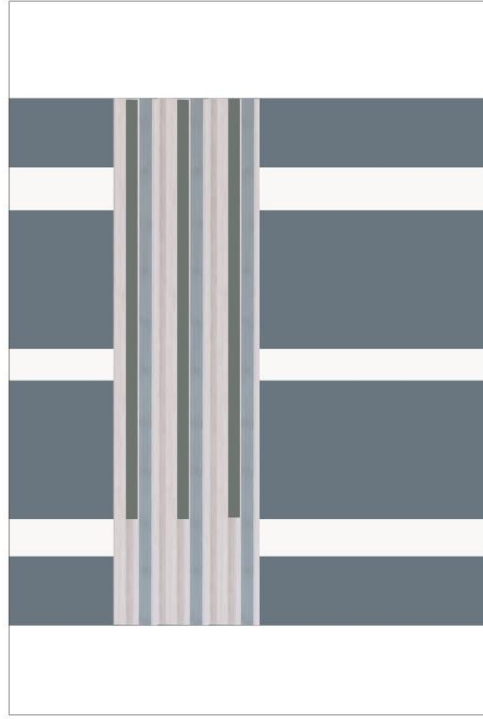

Resim 29 Kent Manzarası III, dijital baskı, 80 x 110 cm, 2018

Gökdelenlerin ve iş merkezlerinin yoğunlukta olduğu metropol kent İstanbul'da yüksek, sıra dışı ve devasa yapılar gün geçtikçe hayatımıza daha da müdahale etmektedir. Kent Manzarası IV ve V, dikey kompozisyonları ile ticari şehirlerdeki bu yapılara gönderme yapar. Beton duvar fotoğrafların tekrarları ile oluşturulmuştur. Gökdeleni çağrıştıran amblematik bir imge elde edilir. Yapının beton, camlı yapısı ve taşıdığı Marmara Denizi manzarasını anımsatacak şekilde tasarlanmıştır.

Resim 30 Kent Manzarası IV, dijital baskı, 80 x 110 cm, 2018

Resim 31 Kent Manzarası V, dijital baskı, 80 x 110 cm, 2018

3.2.2. Kent Yaşamı

Kentsel dönüşüm projelerinin doğaya ve insana verdiği zararı, toplumsal etkilerini vurgulamak için Güneşli Bir Gün, Mavi Bir Gün, Kent Dokusu gibi baskılarda ironik bir kurgu ve “eklektik” bir tavır sergilenir. Kentsel dönüşüm kavramı içerisinde, koparılmış, parça parça bir kent tasarımını tanımlanır. Kent ve kent yaşamı sokaktaki bireyin gözüyle anlatılır.

Eklektisizm, 1980’lerden sonra Postmodern sanat anlayışı içerisinde, parça ve bütün ilişkisinin ikinci plana atılması, farklı elemanların, farklı ifadelerin bir arada kullanılmasıdır. Kapitalizmin kolay tüketim mantığı, teknolojik gelişmelerle bilgiye kolay ulaşım, yüksek değerlerin olmaması ironiyi ve eklektisizmi kaçınılmaz kılar. Evrensel bir bütünlük anlayışı yoktur, çok anlamlılık vardır.

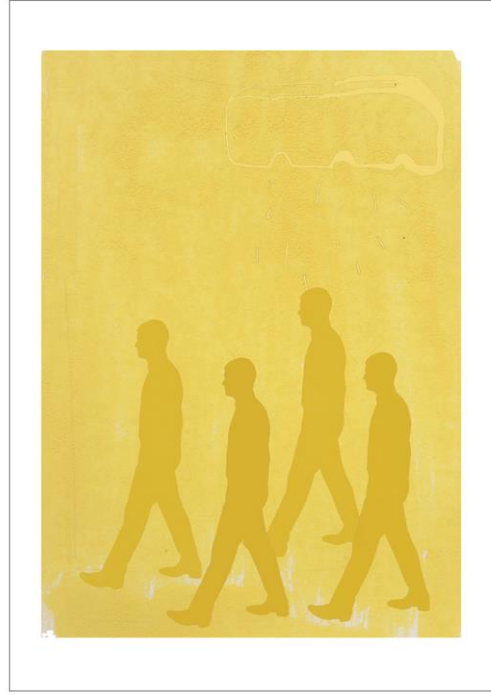
Örneğin kent içinde yalnız gezici bir bulut bir grubu takip etmektedir. İnsan kadar doğa da kendine yabancıdır, gün içinde birlikte olmaktan memnun gözükmetedirler. Kentsel dönüşümle beraber değişen kent haritası, kendi başına görsel bir malzemeye dönüşür.

Bilgisayar ortamında hazırlanan kolajlar için monobaskı ve litografi gibi geleneksel baskı teknikleri tercih edilmiştir. Özellikle biçimsel olarak, litografi taşının dokusal özelliklerinden faydalanılır. Çağdaş bir fikri, geleneksel ifade aracı ile deneyimleme imkanı sunmuştur.

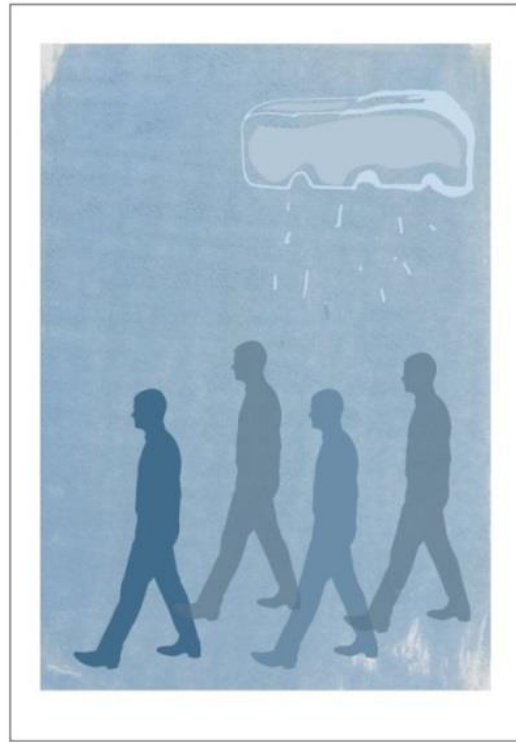
Sanatı teknoloji ile harmanlama düşüncesini taşır. Kentsel dönüşüm projeleri ile teknoloji çok daha hızlı bir şekilde hayatımıza dahil olmaktadır. Özellikle de bilişim teknolojisi. Bunun sanatta karşılığını bulmak, çağa ayak uydurabilen eserler üretmek, arayış içinde olan sanatçılar için zengin bir araştırma ve deneme alanıdır. Hem geleneksel hem de dijital baskı teknikleri karşılaştırılır.

Resim 32 Güneşli Bir Gün, litografi baskı, 35 x 50 cm, 2019

Resim 33 Güneşli Bir Gün, dijital sanatsal baskı, 48,8x 33cm, 2019

Resim 34 Mavi Bir Gün, dijital sanatsal baskı, 48,8x 33 cm, 2018

Kent yaşamına dair bir diğer görünüm. Değişen yaşam standartları ve karşılaşılan manzaralardan birini anlatılır. Üç kişilik bir arkadaş grubu, bir çift sevgili ve diğerleri, yağmur bulutu ile birlikte günlük hayata devam ederler. Baskılarda yağmur bulutu ile dönüşüm projelerinin doğaya verdiği zarar, ekolojik dengeye olumsuz etkilerini vurgulamaktır.

Resim 35 Mavi Bir Gün II, el yapımı monobaskı ve dijital baskı, 48,8x 33 cm, 2018

Kent Dokusu başlıklı baskılarda ise, İstanbul haritasından faydalanılmıştır. Şehirler büyüdükçe haritaların da okunurluğu azalmaktadır. Bu karmaşık yapı kendi başına da görsel bir malzeme olarak kullanılabilir.

Kentin barındırdığı bütünden uzak parçalı imge Kent Dokusu II’de izlenebilir. Kolaj, monobaskı ve dijital baskıdan oluşur. Kentin yeşil dokusuna gönderme yapar. El yapımı monobaskı olarak isimlendirilen teknik ile üretim için önce temiz bir cama yağlıboya sürülür, daha sonra üzerine, baskı kağıdı (suluboya kağıdı kullanılmıştır) yapıştırılır. Yağlıboya ve kağıdın spontanlığından faydalanılır. Kent Dokusu, Kent Haritası, Mavi Bir Gün gibi baskılarda arka fon bu şekilde oluşturulur.

Resim 36 Kent Dokusu, el yapımı monobaskı ve dijital baskı, 21x 29 cm, 2018

Resim 37 Kent Dokusu II , kolaj , 24x 31 cm, 2018

SONUÇ

“ Kavramsal Sanatta Özgün Baskının Yeri ve Kentsel Dönüşüm Teması” isimli eser metninin amacı öncelikle sanat anlayışına kavramsal bir nitelik kazandırma çabasıdır. Bu yüzden sanat tarihini Joseph Kosuth’un dediği gibi “ Duchamp öncesi ve sonrası” olarak ayıran kavramsal sanatı ve sanatçıları incelemek, kendi düşünce ve tasarımlarına yakın bulduklarına öncelik vermektir. Kavramsal sanatı bir dönemin akımıdır, aynı zamanda günümüz sanatını etkileyen ve sıklıkla referans verilen bir anlayıştır. Sanata, toplumsal ve sosyal konulara eleştirel yaklaşan, düşünceyi ön plana alan sanatçılar aynı kaygıları paylaşmakta, bu sanat türünü örnek vermektedirler. Kavram sanatının bir biçim sorunu olmadığı, bu nedenle eser analizlerinde biçimsel sorgulamalardan çok sanatçının konu edindiği kavram ve buna ilişkin kavramsal sorgulamaların yapılması gerekliliği kendi yaratım sürecini de doğrudan etkilemiştir. Bu bağlamda John Baldessari örneğinde olduğu gibi bilginin sorgulanması söz konusudur.

Yapıt üretmek yerine “ düşünce üretme fikri” vardır. Sanatçı yapıtlarını dilbilimsel çözümlenmelerle tasarladığı gibi resmin temel unsurlarından da (çizgi, kompozisyon, renk) vazgeçmemiştir. Öncelik fikir ve düşüncede olduğu için, malzeme de çeşitlilik gösterir, disiplinler arası çalışılabilir.

Teknik olarak özgün baskı resimlerin, orijinalliğini, tekilliğini yitirmeden çoğaltılması, aynı anda farklı mekanlarda sergilenebiliyor olması, daha yaygın bir kitleye ulaşma ve iletişime geçebiliyor olması gibi özelliklerinden faydalandığım söylenebilir. Deneysel ve yaratıcı bir alan sunar. Çoğaltım ve eserin sanat değerini kaybetmemesi en büyük avantajıdır. Örnek verilen kavramsal sanatçılarla ortak bir paydada buluşma sebebidir. Kosuth’un dekoratif olmayan ve olabildiğince çok insana ulaşma düşüncesi, Barbara Kruger ve Joseph Beuys’un toplumsal kaygılarla ürettiği büyük ebatlı serigrafiler, Sol LeWitt’in deneysel litografi çalışmaları ile benzerlik kurulabilir.

Kendi eserlerim, kentsel dönüşüm teması üzerine tasarlanmıştır. Konunun ana fikri sürekli değişen kent imajı ve kent yaşamıdır. İzleyiciye de bu fikir aktarılmaya çalışılır. Bu fikir üzerinde çalışma sebeplerinden biri Türkiye’deki tarihsel süreciyle beraber artık her sokakta, caddede, evlerde olağanca hızıyla ilerlemesi, bireyi etkilemesidir. İkinci sebebi ise kentsel dönüşüme katılım, bu kaos içinde varoluş çabasıdır. Bir varoluş sorunudur. Birey olarak dönüşümü ve sürekliliğini anlamak zorunluluk olmuştur. Kentte yaşanabilir yeşil alanların gün geçtikçe azalması, cam ve beton bir dokuya dönüşmesi ve kentsel dönüşüme dair süreklilik kavramı baskıların ana fikrini oluşturur. Kent imgesinin belirsizliği ve yaşamlarımıza etkisi vurgulanır.

Teknik olarak dijital sanatsal baskıya öncelik verilmiştir. Büyük ebatlı basım kolaylığından faydalanılmıştır ve kentsel dönüşüm kavramını en iyi ifade edebileceğim tekniklerden biri olmuştur. Özellikle çoğaltmak, kopyalamak, kesmek, birleştirmek gibi teknik ihtiyaçları anında karşılar ve bir sonraki adımı görmede hız kazandırır. Teknoloji ilerledikçe, boya kalitesi ve eserin kalıcılığı sağlandıkça özgün baskı sanatı olarak da kabul görebilecek bir tekniktir. Özgün baskılarda olduğu gibi eserin tekil, orijinal niteliğini kaybetmeden çoğaltılması ve olabildiğince çok insana ulaşabilmesi amaçlanmıştır. İzleyiciye hem fiziki hem de sanal ortamda ulaşma imkanı sunar. Her hangi başka bir tekniğe gerek kalmadan kent hikayesini bizzat kendisi anlatır. Kısacı teknik ve içerik birbirini tamamlar. Sanatsal tasarı dijital ortamda tam karşılığını bulmuştur.

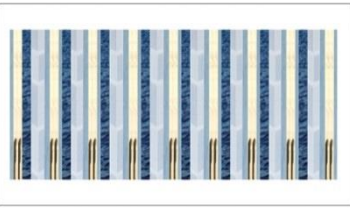

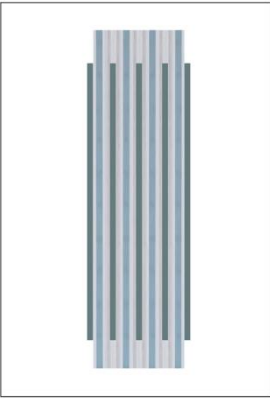
Kent Manzaraları başlığı ile sergilenen dijital baskılar çoğunlukla ritim elemanı üzerine kurulmuştur. Ritim öncelikle bir müzik elemanı olmakla birlikte resim sanatında da kullanılan kompozisyon elemanlarından biridir. Tekrarlanan pencereler, manzaralar ya da sütunlar değişen kent imgesine, özellikle İstanbul’un betonarme ve camsı görünümüne, yaşanan mekanın sürekli değişimini anlatırlar. Değişen kent imgesinin anlam ve kavram olarak belirsizliği ile tekrarlamalar ve kopyalamalar devam eder. Bazı etkilerin bilinçaltından su yüzüne çıkmasıdır. Sezgisel bir süreç başlatmak ister.

Kent Yaşamı başlığı altında sergilenen eserlerde ise kente dair kendi gözlemlerimin anlatılır. Adeta bir müzisyenin düzenli ve tekrarlı çalışmalarını anımsatan yaşam stili baskı eserlerde de ritim elemanını vazgeçilmez kılar. Güneşli Bir Gün, Mavi Bir Gün isimli baskılar bu izlenimleri taşır. Litografi ve monobaskı tercih edilmiştir. Özellikle biçimsel olarak, litografi taşının dokusal özelliklerinden faydalanılır. Çağdaş bir fikri, geleneksel ifade aracı ile deneyimleme imkanı sunmuştur. Monobaskı kolaj ve dijital baskılarda kentin yamalı dokusu vardır.

Günümüzde kavramsal sanatçı olarak tanınmak bir tercih meselesidir. Dönemin sanatçıları için bir kavram ve felsefe üzerine yoğunlaşmak bu ünvanı kazanabilmenin ön koşuludur. Ya da resim sanatının yaşama, toplumsal ve politik sorunlara bir estetik değer kattığı düşünülerek, geleneksel biçimsel değerlerden vazgeçiş söz konusudur. Kendi çalışmam ise bir temanın / konunun irdelenmesi ve anlamlandırılması üzerinedir. Entelektüel bir merak ve çaba vardır. Eser değerlendirilmesinde yöntem ve analizler kavramsal sanata geçişin göstergeleri olarak okunabilir. Klasik sanat yerine popüler olana yönelir. Toplumsal ve sosyal olanın bireye yansımaları anlatılır.

EKLER

EK A. Baskı Envanteri

BASKILAR	İSİM	TEKNIĞİ	EBAT	SAYI
	Kent Manzarası I	Dijital Sanatsal Baskı	80X 110 cm	50
	Kent Manzarası II	Dijital Sanatsal Baskı	80X 110 cm	50
	Kent Manzarası III	Dijital Sanatsal Baskı	80X 110 cm	50
	Kent Manzarası IV	Dijital Sanatsal Baskı	80X 110 cm	50

BASKILAR	İSİM	TEKNİĞİ	EBAT	SAYI
	Kent Manzarası V	Dijital Sanatsal Baskı	80X 110 cm	50
	Güneşli Bir Gün	Litografi Baskı	35x 50 cm	6
	Güneşli Bir Gün II	Dijital Sanatsal Baskı	48,8x 33 cm	15
	Mavi Bir Gün	Dijital Sanatsal Baskı	48,8x 33 cm	15

BASKILAR	İSİM	TEKNİĞİ	EBAT	SAYI
	Mavi Bir Gün II	Dijital Sanatsal Baskı	48,8x 33 cm	15
	Kent Dokusu	Dijital Sanatsal Baskı	21x 29 cm	15

EK B. Dijital Sanatsal Baskı Video Örnekleri

Eser metninin arkasındaki CD' de Andy Warhol ve David Hockney gibi ressamların bilgisayar / tablet başında yaptıkları çizimlere dair videolar bulunmaktadır. CD haricinde aşağıdaki linklerden de ulaşılabilir;

Andy Warhol paints Debbie Harry on an Amiga;
<https://www.youtube.com/watch?v=ISvbsZEM1Ww&index=3&list=PLR6zWfleBlm04P6XxzWKFInnHxbfyf3ol&t=2s>

David Hockney drawing on iPad in the Louisiana Café;
<https://www.youtube.com/watch?v=0jabJKtqK0k&index=6&list=PLR6zWfleBlm04P6XxzWKFInnHxbfyf3oxx>

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ANTMEN, Ahu (2005), *20. yy Batı Sanatında Akımlar*, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- ATAKAN, Nancy (2008), *Sanatta Alternatif Arayışlar*, Karakalem Kitapevi Basım Yayın, İzmir.
- GERMANER, Semra (1996), *1960 Sonrasında Sanat - Akımlar, Eğilimler, Gruplar, Sanatçılar*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- GÖLÖNÜ, Gönül (1979), *Kazı Resim*, İstanbul: Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını.
- HARRISON, C.- WOOD, P. (2011), *Sanat ve Kuram, 1900-2000 Değişen Fikirler Antolojisi*, Küre Yayınları, İstanbul.
- LYNTON, Norbert (1991), *Modern Sanatın Öyküsü*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- ÖNDİN, Nilüfer (2009), *XX. YY Sanatının Kuramsal Dili Anlamsal Sorgulamalar*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- YILMAZ, Mehmet (2009), *Sanatçıları Okumak ya da Postmodern Söyleşiler*, Ütopya Sanat Dizisi, Ankara.
- YILMAZ, Mehmet (2006), *Modernizmden Postmodernizme*, Ütopya Yayınevi, İstanbul.

Ansiklopediler ve Sözlükler

- HANÇERLİOĞLU, Orhan (2005), *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- SÖZEN, M.- TANYELİ, U. (2003), *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- TURNER, Jane (1999), *The Dictionary Of Art*, Groove' Dictionary Inc., New York.

Dergiler

- İNCEDAYI, Deniz (2004, Yaz), *Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine*, Mimar.ist, Üç Aylık Mimarlık Kültür Dergisi, 12, 60-61

Tezler

DRAHŞAN, Ayşegül İzer (1992), *Özgün Baskıda Klasik Teknikler ve Yeni Arayışlar*, Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Uygulamalı Sanatlar Ana Sanat Dalı, Grafik Programı, İstanbul.

IRMAK, İnan (2002), *1960'dan Günümüze, Teknolojik Gelişmelerin ve Çağdaşlığın Özgün Baskı Sanatına Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul

KARA, Erdal (2010), *Resim Sanatı Bağlamında Litografi*, Sanatta Yeterlilik Tez Çalışması, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İnternet Makaleleri

AKKAR , Z. MÜGE (2006)\ *Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye*, 24.10.2018 tarihinde TMMOB Şehir Plancıları Odası: http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/2aee86157b4a40b_ek.pdf adresinden alındı.

ALTINTAŞ, O., & ELİRİ, İ. (2012). *Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu*, 6.11.2018 tarihinde www.idildergisi.com: <http://idildergisi.com/makale/pdf/1355232937.pdf> adresinden alındı.

BATU, Dr. Bengü (2014). *Sanat Yapıtı ve Dil Arasındaki Bağlantı*, 28.12.2018 tarihinde <http://www.idildergisi.com>: <http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1401280254.pdf> adresinden alındı.

BERİŞ, Yeter (2018), *Dijital Baskı Teknolojisi Ve Günümüz Baskı Resim Sanatına Etkileri*, 05.11.2018 tarihinde www.dergipar.gov.tr: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/506425> adresinden alındı

ÇETİNTAĞRA, Ekşioğlu Gözde (2011), *Kent İmajı Yaratma Sürecinde Kentsel Tasarım ve Planlamanın Sorgulanması*, 20.12.2018 tarihinde DergiPark Akademik: <http://dergipark.gov.tr/idealkent/issue/36633/417068> adresinden alındı.

ESSAK, Shelly (2018), *What is the definition of " Medium " in Art ?* , 02.08. 2018 tarihinde ThoughtCo LifeLong Learning :

<https://www.thoughtco.com/medium-definition-in-art-182447> adresinden alındı.

FIRINCI, Mehmet (2013), *Dijital Çağda Geleneksel Baskı Resim ve Teknikler Arası Geçiş (Melezleşme)*, 21.20.2018 tarihinde DergiPark Akademik: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/192463> adresinden alındı

KILIÇ, Atakan (2018), *Sanayileşme, Modernleşme ve Kent*, 24.10.2018 tarihinde Accademia.edu: https://www.academia.edu/20087383/SANAY%C4%B0LE%C5%9EME_MODERNLE%C5%9EME_VE_KENT adresinden alındı.

KIRAN, Dr. Hasan (2018), *Çağdaş Baskı Resim Sanatına Genel Bir Bakış*, 09.02.2019 tarihinde Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/sanattasarim/article/view/5000204072/5000174524> adresinden alındı.

KOCA, Binnaz (tarih yok), *Kavramsal Sanat - İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 24.04.2018 tarihinde DergiPark Akademik : <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/391189> adresinden alındı.

KURT, Cüneyt (2004), *Kentsel Dönüşüm Süreci İçerisinde Sanatın Konumu*, 24.10.2018 tarihinde Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyol Bilimler Enstitüsü Dergisi: <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000543/1038000340> adresinden alındı.

OSKAY, Artan Bahar (2018), *1960 Sonrası Kavramsal Sanatın Günümüz Resim Sanatına Etkisi*, 19.10.2018 tarihinde İdil Dergisi: <http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1531904640.pdf> adresinden alındı

Printmaking. (2019), 6.01.2019 tarihinde Encyclopeadia Britannica: <https://www.britannica.com/art/printmaking> adresinden alındı.

SEARLE, A. (2014). *Gerhard Richter: 'Our times are so unquiet'*, 21.20.2018 tarihinde The Guardian: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2014/oct/12/gerhard-richter-marion-goodman> adresinden alındı.

UZCAN, Tunç (2014), *Apple Çalışanları Tasarımı Neden Picasso'dan Öğreniyor ?*, 31.08.2018 tarihinde Uniue Brand Factory: <https://ubf.com.tr/> adresinden alındı.

İnternette Bağımsız Dokümanlar

- Barbara Kruger And Industry Heroine* (2010), 19.11.2018 tarihinde <https://slate.com/news-and-politics/2000/07/barbara-kruger-ad-industry-heroine.html> adresinden alındı.
- Bir ve Üç Sandalye.* (tarih yok), 04.07.2018 tarihinde MoMaLearning: https://www.moma.org/learn/moma_learning/joseph-kosuth-one-and-three-chairs-1965 adresinden alındı.
- Bottinelli, G. (2004). *Pablo Picasso – Dove*, 26.07.2018 tarihinde Tate Gallery: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/picasso-dove-p11366> adresinden alındı.
- Conceptual Art- The Art Story* (2014), 19.11.2018 tarihinde the Art Story: <https://www.theartstory.org/movement-conceptual-art.htm> adresinden alındı.
- Fountain, 1917, Replica, 1964* (2015), 16.02.2019 tarihinde www.tate.org.uk: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/duchamp-fountain-t07573> adresinden alındı.
- Gemini G.E.L. at Joni Moisant Weyl* (2010), 09.12.2019 tarihinde http://www.joniweyl.com/_exhibitions/2011/New%20and%20Recent%20Publications/John%20Baldessari%20Nose%20Silhouette.pdf adresinden alındı.
- Hockney, D. (2008), 11.10.2018 tarihinde David Hockney: <http://www.davidhockney.co/index.php/works/digital> adresinden alındı
- John Baldessari, I Will Not Make Anymore Boring Art* (2004), 06.12.2018 tarihinde MoMa: <https://www.moma.org/collection/works/59546> adresinden alındı.
- John Baldessari* (2018), 06.12.2018 tarihinde MoMaLearning: https://www.moma.org/learn/moma_learning/john-baldessari-i-will-not-make-any-more-boring-art-1971/ adresinden alındı
- Joseph Beuys ve 7000 meşe* (2014), 01.11. 2018 tarihinde dersbelgeligi.wordpress.com: <https://dersbelgeligi.wordpress.com/hakkinda/yazilar/joseph-beuys-ve-7000-mese/> adresinden alındı.
- Joseph Beuys- We Are The Revolution* (tarih yok), 22.10. 2018 tarihinde Tate Gallery: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/beuys-we-are-the-revolution-p07595> adresinden alındı

Joseph Kosuth (tarih yok), 06.01.2019 tarihinde Harvard Art Museum:

<https://www.harvardartmuseums.org/collections/person/35019?person=35019>
adresinden alındı.

Kavram (2006), 22.10.2018 tarihinde T.C. Türk Dil Kurumu:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KAVRAM
adresinden alındı.

Medium (2018), 12.11.2018 tarihinde www.tate.org.uk:

<https://www.tate.org.uk/art/art-terms/m/medium> adresinden alındı.

Reinventing The Wheel (2008), 16.02.2019 tarihinde www.theguardian.com:

<https://www.theguardian.com/books/2008/feb/09/art> adresinden alındı.

Richter in the 21st Century: Real and Tangible Accomplishments. (2018), 15.10.2018

tarihinde Gerhard Richter: <https://www.gerhard-richter.com/en/biography/richter-in-the-21st-century-real-and-tangible-accomplis-9> adresinden alındı.

Social Sculpture (2018), 19.11.2018 tarihinde Tate- Art Term:

<https://www.tate.org.uk/art/art-terms/s/social-sculpture> adresinden alındı

Sol LeWitt- Influences (2015), 05.12.2018 tarihinde Sol LeWitt:

<https://blogs.uoregon.edu/sollewitt/influences/> adresinden alındı

ÖZGEÇMİŞ

Ad- Soyadı: Zeynep Dicle KAYMAZ

Dogum Tarihi- Yeri: 14.06.1984 – İstanbul

e- mail: k_dz@hotmail.com , diclekaymaz@gmail.com

Egitim Durumu:

(1999- 2003) Özel İtalyan Lisesi

(2003- 2005) Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi- Heykel Bölümü

(2005- 2010) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Resim Bölümü mezunu

Uygulama atölyesi: Litografi Baskı

(2010- 2012) Mimar Sinan G.S.Ü. Resim Bölümü Yüksek Lisans Programı mezunu

Eser metni çalışması: Sanat Tarihinde Özgün Resim ve Reprodüksiyon İlişkisi

Sertifikalar:

Yıldız Teknik Üniversitesi Pedagojik Formasyon Sertifikası

Bilge Adam Grafik ve Web Tasarım Üstün Başarı Sertifikası

Karma Sergiler:

2013 Sant Jorj Hastanesi “ Düşler “ konulu karma sergisi

2014 KAV Genç Sanat, Küçük İşler III, karma sergi

2017 Akademililer Sanat Galerisi, İdeal Bir Sanatçı Olmanın 21 Yolu, Karma Sergi

Kişisel Sergileri

2013 İstanbul Beyoğlu Mali Müşavirler Odası Kişisel Resim Sergisi

2015 Moda Deniz Kulübü, Bulutlar, Kişisel Resim Sergisi

2018 Şişli Memorial Hastanesi Sanat Galerisi, Karşılaşmalar, Kişisel Resim Sergisi

